

FİKİR VE SANAT DERGİSİ

Nihat ASYALI

Nuri ONAT

Turgut YAŞASIN

Mehmet TAŞBAŞI

Prof. Dr. Rasim ADASAL

Mustafa EKMEKÇİ

Mehmet ERGÖNÜL

Güven ÇELİKTEN

Mehmet BİLİR

Necla C. A. GÜRER

Tahsin GENCOSMANOĞLU

Feridettin ATATUĞ

M. Ruhi ÖZMEN

Mustafa NIKSARLI

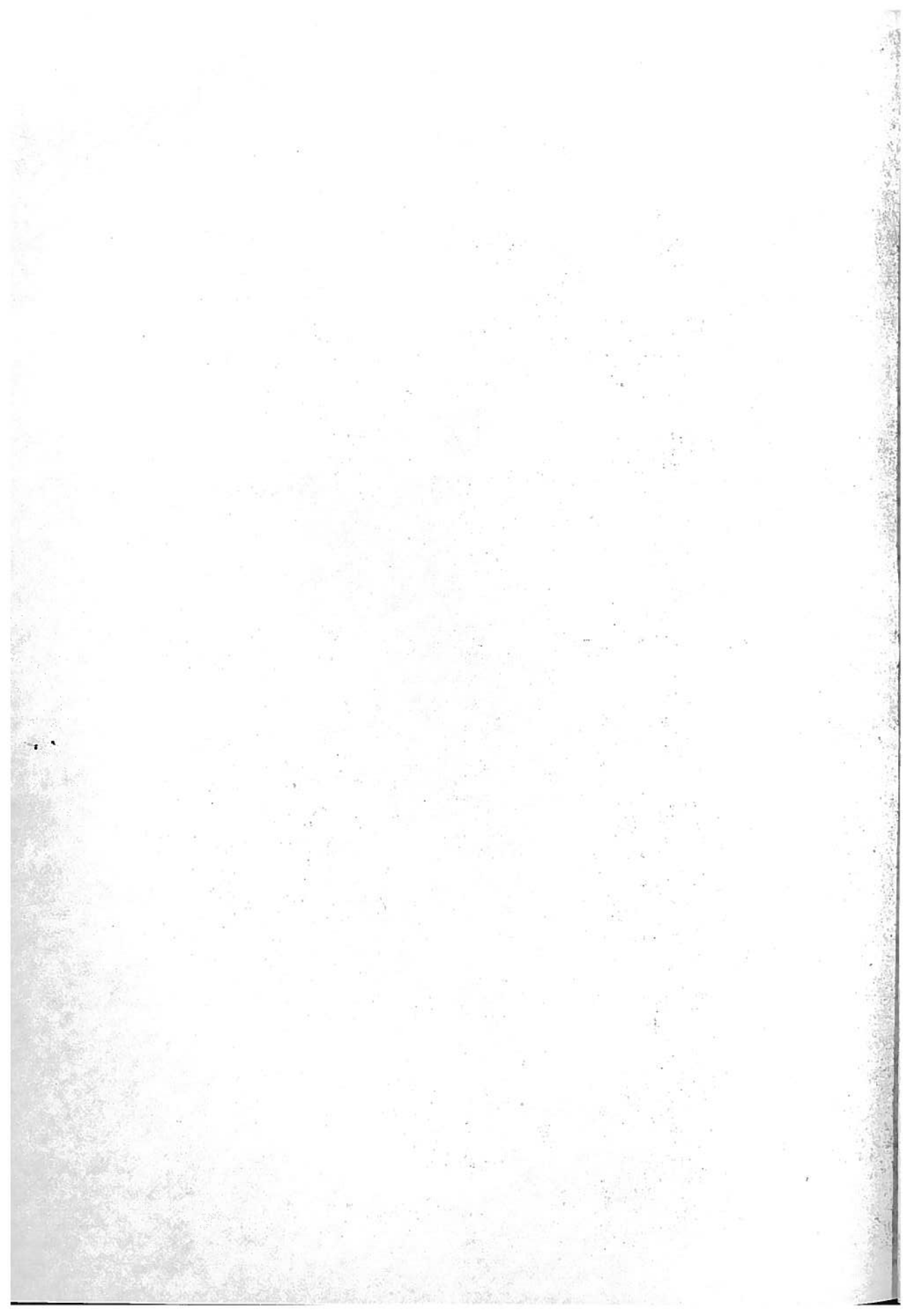
Ali Rıza CERİT

Vehbi TİMUROĞLU

Hüseyin KABASAKAL

11/68

Sahibi:

Ağın Kültür Derneği adına
Dr. Vâkîf ÖZKUL

Bu sayıda yazı işleri müdürü:
Hüseyin KABASAKAL

İdare ve haberleşme adresi:
İç Cebeci Özsoy sokağı
No: 3/4 — ANKARA

Yazı Kurulu:
Nuri ONAT, Nihat ASYALI
Mehmet ERGÖNÜL

Kapak deseni:
Ayşe ŞENEL

Gönderilen yazılar "Yazı
Kurulu"nun incelemesin-
den geçer.

Gönderilen yazılar, yayın-
lansın veya yayınlanmasın,
geri verilmeyeceği gibi telif
ücreti de ödenmez.

Dergimiz ayda bir çıkar.

YİL: 2 SAYI: 23
KASIM — 1968

FIATİ: 200 Krş.
YILLIĞI: 24 TL.

Dizgi ve Baskı:

TÖYKO matbaası

Tel: 10 41 68
Ulus — ANKARA

Atatürk'çülük önce devrimciliktir

Nihat ASYALI

Adet olmuştur, her yıl Kasım ayında dergilerde gazetelerde Atatürk için yazılar yazılır, salonlarda alanlarda söylevler çekilir, anma törenleri düzenlenir v.s. Gazetecisinden bilim adamına, politikacısından sanatçısına herkes tarafından Atatürk, Atatürk'çülük, Atatürk devrimleri hakkında bir takım düşünceler, yorumlar, yargılar ortaya atılır. Bence, Atatürk'çülüğü - Atatürk devrimini anlamak ve kavramak, bu devrimi tarih içinde yerine oturtmak ve değerlendirmek, bu devrimden yararlanıp hız almak ancak bilimsel bir çözümlemeye girişmekle olur. Yoksa, Atatürk devrimi, herkesin kendi anlayış ve duygusuna göre yorumlayacağı, herkesin kendi çıkar ve saplantısına göre kullanacağı basit bir tarih olayı değildir. Neyse ki, bugün Türk aydınları bu gerçeği kavramış bulunmaktadır. Atatürk devrimini bilimsel açıdan incelemeye ve çözümlemeye başlamışlardır.

Bütün insanlığın tarihinde olduğu gibi Türk toplumunun tarihinde de ilerici - gerici çatışmasında, kavgasında Atatürk'çülüğü gün bir silâh ya da aksine bir hedef olarak kullanılması, bence hiçbir anlam ve önem taşımamaktadır. Tarih boyunca olduğu gibi çağımızda da bu kavganın galipleri yine ilericiler olmaktadır. Bizim toplumumuzda da yine tarihimiz boyunca olduğu gibi ilericiler kazanacaktır. Gericilerin geçici olarak bazan başarıya ulaşmış gibi görünmeleri sonucu değiştiremez. Bu olay ilerlemeyi belki bir süre geciktirir, o kadar, Böyle olmasaydı, dünya uygarlığı bugünkü düzeye gelemezdi. Öyleyse, Atatürk'çülüğü bilimsel olarak kavrayıp felsefesini anlamadan, Atatürk devrimini tarihsel gelişim içinde yerine oturtmadan onu ileri-geri kavgasında silâh olarak kullanmaya kalkışmak gereksiz ve yararsızdır.

Devrim ne demektir? Devrim; toplum yaşantısının birdenbire olumlu bir nitelikte değişmesi, köklü bir dönüşüme uğramasıdır. Bu birdenbire değişme toplum yaşantısındaki devamlı birikimin belli bir kıvama ulaşması sonucunda olur. Toplum yaşantısındaki devamlı birikim ise tarihsel gelişim doğrultusundadır. Tarihsel gelişim, evrimi (tekâmül) ifade eder. Bu anlamda devrim sürekli ve toplumlarda ve insanlığın tarihinde ve geleceğinde sürüp gitmektedir. Hiçbir zaman tükenmeyecektir.

Atatürk, bir toplumun köklü dönüşüme uğramasında bir öncü olarak, yani bir devrimci olarak, devrimin sürekliliğini görmüş ve ifade etmiştir. Şöyle ki; "Vazifemin bitmediğini, üstüme aldığım sorunluluğun yüksek ve çetin olduğunu biliyorum. Arkadaşlar bu vazife bitmeyecektir. Ben toprak olduktan sonra dahi devam edecektir." demiştir.

(Devamı sayfa 19'da)

Çağın dışında yaşayanlar

Nuri ONAT

Günümüz insanının en acınacak durumunda olanı, çağın dışında yaşayanlardır. Bu insan, saplantıları yüzünden bencildir; değişme olanaklarının sınırlılığı dolayısıyla da uyumsuzdur. Değerlerini yitirmekte olan dünya görüşü nedeniyle de huzursuzdur, hırçındır, saldırgandır. Kısacası, kendisini mutsuzlaştıran koyu gelenekçiliği ile, çelişik önyargılarıyla toplumsal çevreden kopmuştur, çağın dışında yaşayan insan.

Güçlü düşün akımlarının, köklü değişimlere değgin bilimsel verilerin, teknik bulguların çağı nitelendirdiği bilinmektedir. Bu etmenler, toplumları, olumlu yönde olduğu gibi olumsuz yönde de değiştirebilmektedirler. Sağlam, geçerli, bilimsellikle çatışmayan dünya görüşleri olan toplumlar, çağın getirdiği her olumlu yeniliği ya tepkisizce, ya da yumuşak bir tepkiyle karşılamakta, kısa zamanda da benimsemektedirler. Çünkü, bu toplumların düşün yapılarında, o yeniliğe yatkın öngörüler, tasarılar, yaşantılar vardır. Buna karşılık, dünya görüşleri katılaşmış olan, bilimselikle bağdaşmayan toplumlar, her yeniliği sert tepkiyle karşılamaktadırlar. Çünkü, onların düşün yapılarında ne biçimlenmiş öngörüler, ne açık tasarılar, ne de bol yaşantılar vardır. Bu nedenledir ki, böylesi toplumlar, çağın getirdiği güçlü düşün akımlarının ve bilimden yararlanma ilkelерinin olumlu etkilerinden kaçmakta; teknik olanakların ürünü olan elverişli yaşama koşullarından yoksun kalmaktadırlar.

Düşünsel bir hazırlık döneminden geçmeyen toplumların bireyleri, uyumsuzluk nedeniyle, yenilikler karşısında kendilerini yetersiz, sönük, güçsüz durumda görmektedirler. Bunun için de, ya yeniyi düşün kesilmektedirler, ya da kendilerini toplumdan koparmaktadırlar. Her iki durumdaki birey de, çağın dışındaki eskiye sıkı sıkıya sarılarak kendi dünya görüşünü savunmaktadır. Kuşaklar arası çatış-

manın nedeni de bu olsa gerek: Birbiriyle karşılaşan düşün akımlarının doğurduğu uyumsuzluk ortamı....

Çağ'a niteliğini kazandıran etmenlerin felsefi görüşler, bilimsel veriler ve teknoloji alanındaki bulgular olduğuna değinmiştik. Çağın dışında yaşayan kişinin bu etmenlere gösterdiği tepkinin eşit ölçüde olmadığı bilinmektedir. Gerçekten de, gösterilen tepki, felsefi görüşlerden teknolojik alana doğru giderek azalmaktadır. Bunun iki nedeni olabilir:

1 — Birey, soyut kavramları benimseme de güçlük çekmektedir. Çünkü, soyut düşünme, yeni değer yargılarını benimseme, yeni değer duygusu geliştirme gibi yüksek düzeyli gelişme belirtileri, doğal olarak belli bir kültür aşamasına varmayı gerektirmektedir.

2 — Kişi, maddi yarar sağlayan yenilikleri daha rahat benimsemektedir. Çünkü, bu konuda hem madde ile karşı karşıya gelebilmekte, hem de önemli gereksinmelerini giderme olanağına kavuşmaktadır.

Bireyin kişiliği toplumsal ortamda oluşur. Toplumsal ortam ise, gelenekleriyle görenekleriyle, toplumsal denetim yollarıyla, durmadan bireyleri etkiler, onların inanç, tutum ve davranışlarının belirginleşmesine yardım eder. Bu bakımdan, bireyin, kendi kişiliğinde toplumunu da yansıtabildiğini söyleyebiliriz. Bu yargıya dayanarak da, "Yeniliğe çabuk uyan toplumun bireyleri çağın dışında yaşayamazlar." diyebiliriz. Bu sonuç, sorunu çözmede bir çıkış yolu olabilir. Yeter ki kulağımızı tersine göstermeyelim.

Toplum, kendisini meydana getiren bireylerin sayısal toplamı değildir. Ya da, toplumsal olay, bireysel davranışın nicelik ve nitelik bakımlarından benzeri değildir. Ama, toplum da, bütünü bireylerin dışında bir varlık değildir. Toplum-birey ilişkileri, etkileşim süreci içinde sürüp giderler. Bunun içindir ki, bireyleri eğitmek,

dolaylı yoldan toplumu eğitmek demektir. Bunun gibi, bireyi çağın içine çekmek de, toplumu çağdaştırmak anlamına gelmek tedir.

Bireyi, olumlu yönde soyut düşünmeye, yeni değer yargılarını benimsemeye, özlü değer duygusu geliştirmeye alıştırmak için, onu, gerçeklerle karşı karşıya getirmek gerekmektedir. Başka bir anlatımla, onu, önemli bir gereksinmenin sınır çizgisine itmek zorunluluğu vardır. Bunun için de, bireyi incitmeden, kırmadan sığındığı siperden çekip çıkarmak durumundayız. Bu, elbette ki kolay bir iş değildir. Çünkü, birey, kişiliğinin örgüsündeki bütün inançlarını, eğilimlerini, gelecekle ilgili tasarılarını, plân ve programlarını, bencil ve toplumdışı davranışlarını korumak amacıyla o sipere sığınmıştır. O, ancak, "Tatlı söz yılanı ininden çıkarır." atasözüne uyan bir tutumla yerinden sökülebilir ki, bu d ayetleştiricinin vicdanlı olmasını, yan tutmazlığını gerektirir. Yukarıda değinildiği gibi, bu konuda titizlikle üzerinde durulması gereken iş, bireye doğruyu, gerçeği duyurmaktır, söylemektir. Bu da, demokratik düzene yatkın bir özgürlük ortamı yaratarak, insanı yalnız maddî bakımdan değil, manevî ve ülkücü ölçülere göre de eğitmekle sağlanabilir.

Bu yazıyı, bazı gerçekleri dile getirmek için yazıyoruz. Amacımız, çağın dışında yaşayanların kafa yapılarını belirterek, onların kötülüklerinden sakınmaya yardımcı olmaktır. Gerekçe şudur: Çağın dışında yaşayan insan, her yeniliğin, her atılımın karşısındadır. Onun kendine göre bir dünya görüşü vardır. O düzene uymayan maddî ve manevî değerlerin hepsi uydurmadır, yalandır, soysuzdur. Bunun için de, onların filizlendikleri yerde yoketmek gerekir.

Çağın dışında yaşayan insan, bazı kez bir Patrona Halil, bazı kez bir Kabakçı Mustafa kişiliğinde çıkar karşımıza. Bazı kez 31 Martçılar; şeriat adına, kutsal olan ne varsa hepsini kundaklamaktan yabânî bir zevk duyar. Bazı kez de, hayvanlaşan bir iştihayla Kubilay'ın gırtlığına sarılan bir iblistir. Bazı kez Şeyh Sait o-

lup yurdun büyük bir bölümünü kana bular, bazı kez de Osmaniye ve Konya sokaklarında kudurganlığın son sınırına yaklaşma çabası içindedir... Onun nefesi kan kokar, gözleri öcalma, yıkma ve yakma hırsıyla çakmak çakmaktır. Dudakları, yakarı yerine fitne ve fesat kusar....

Çağın dışında yaşayan insan, her olumsuzluğun, her haksızlığın ya ortasındadır, ya da başında. Yalnız şunların yanında değildir, o; Yeni'nin, iyi'nin, güzel'in, doğru'nun, erdem'in, ve hakkın...

Atom çağının değer yargılarına inanmaz, çağın dışında yaşayan insan. Ona göre her doğru yalandır, her saçma doğrudur. Dar dünya görüşünün çemberini çatlatamaz bir türlü, bu kişi. Aşamaz düşün yapısının yosun tutmuş kalın duvarlarını...

Çağın dışında yaşayan kişiyi bu duruma getiren nedir? Kitap vitrinlerini dolduran gerici yayınlar mı? Kökü dışardaki sapık ideolojiler mi? Nüfusumuzun yüzde 57'sinin okur-yazar olmayışı mı? Yoksa, düşük yaşama düzeyinin doğurduğu kaderci görüşe sığınma mı?

Bizce, çağın dışında yaşayan insanı bu duruma sokan, yukarıda saydıklarımızın hiç birisi değildi. Onun inançlarından olduğu gibi, tutumundan ve davranışlarından da sorumlu olanlar, aydın geçinen imansızlardır. Unutmayalım ki, Patrona Halil'i sokağa fırlatanlar, çıkarlarını eski çağın sürmesinde arayanlardı. Kabakçı Mustafa'yı dürtenler, yeni'yi, eski'nin eli ile boğmak isteyenlerdi. "Şeriat isterük!.." çığlıklarıyla İstanbul sokaklarını kana bulayan 31 Martçıların ardında da, Türk ulusunun uyanmasını istemeyenlerin işbirliği vardı. Şeyh Sait'in kafasında biçimlenen siyasî görüşleri, toplumumuzun yeni çağın gereklerine uymasından gocunanların kıyıcı niyetleri mayalandırıyordu. Kubilay olayının ardında yatan da gene bu imansızlıktı.

Osmaniye, Konya ve öteki olaylar, bu uğursuz zincirin son halkaları değildir. Böyle bir sanıya kapılırsak, tarihsel sorumluluğumuz çok büyük olacaktır. Çünkü, bu ulus uyanma belirtileri gösterdik-

(Devamı 27. sayfada)

Solaklık Üstüne

Turgut YAŞASIN

Solaklık istatistiki yönden ele alınacak olursa, pek önemli bir konu olmadığı görülecektir. Çok az kişi tolumumuzda solaktır çünkü. Genel olarak toplumun % 90'ı sağ elini kullanır. Solaklığın önemi ancak eğitim yönünden vardır. Toplumda çoğunlukla sağ el kullanıldığı için, sol elin kullanılışı yadırganır. Sol el ile yazmak bir kusur değildir. Fakat onu kusur haline getiren, çevrenin kişi üzerindeki bir nedene dayanmayan telkinleridir. Sağ elini kullananlar arasında sol elini kullananların azınlıkta kalması, yapılan telkini şiddetlendirmektedir. Sol elin ya da sol tarafın uğursuz sayılması da, solaklara yapılan baskıyı artırmaktadır.

Sol eli tercih etmenin nedenleri üzerinde ileri sürülen teoriler:

1 — Solu tercih bir kalıtım işidir.

2 — Solaklık vücut yapısı bakımından, vücudun bir yarısının öteki yarısına oranla daha fazla gelişmesi ve gelişen bölümün az gelişen bölüme etkin olmasıyla ortaya çıkar.

3 — Beynin yarım kürelerinin birbirine etkin olmasıyla meydana gelir.

4 — Gözlerden birinin ötekine olma? sından olur.

5 — Solaklık yanlış eğitim sonucudur.

6 — Solaklık şans ve tesadüf işidir.

SOLAKLIĞIN TÜRLERİ:

a — Aşırı Solaklık: Bunlar sağ ellerini hiç kullanamazlar. Çünkü bu durumda sağ el ya zayıf kalmıştır, ya da hiç gelişmemiştir. Beynin sol bölümünde meydana gelen gelişim gerildiği, ya da zedelenmeler bu olayın nedenini teşkil eder. Bu tür solaklık üzerinde hiç durmamak gere-

kir. Aksi halde sakıncalı sonuçlar doğabilir.

b — İki yönlü Tip: Bunlar heriki elini de aynı beceriklilikle kullanabilirler. Öteki türlere nazaran, bunlar daha şanslı durumdadırlar bir bakıma. Çünkü beyinin iki bölümü de yani oranda gelişmiştir. Meşhur komik Şarlo buna örnek olarak gösterilebilir.

c — İşbölümü Solaklık: Bunlarda el seçimi yapılan işe göre değişir. Örneğin; yazıyı sağ elle yazıp, yemeği sol elle yemek gibi, Yani işlerle eller arasında işbölümü vardır. Bu solaklık türü, okulun ya da ailenin, çocuğa müdahalesi sonucu ortaya çıkar. Beynin sağ bölümü gelişmediği için, çocuk önceleri sol elini kullanır. Yetişkinlerin baskısıyla sağ, kendi arzusuyla d asol elini kullanmak istediği için, çocukta böyle bir durum meydana gelir.

d — İtiyath Solaklık: Çocuk dünyaya geldiğinde iki elini de aynı beceriklilikle kullanabilir durumdadır. Fakat ana - babanın ya da hizmetçinin solak oluşu, çocuğu solak olmaya yöneltir istemeden. Buna psikolojide "yalancı solaklık" denilir. Düzeltilmesi öteki solaklık türlerine nazaran kolaydır ve sakıncası yoktur.

e — Normal Solaklık: Bu solaklık türünde bir aşırılık yoktur. Yalnız sol kol güçlüdür, fakat sağ kol çok zayıf değildir. Özellikle kalıtım sonucu ortaya çıkar. Düzeltilmesi sakıncalıdır. Dikkatli olmak gereklidir.

SOLAKLIĞIN ŞEKİLLERİ:

Solaklık yalnız elde değil, vücudun öteki organlarında da görülebilir. Ruhî ve hareki yaşamın kökleri ve merkezi beyin olduğu için, beyinde gelebilecek herhangi bir arıza, bu durumu meydana getirebilir. En belirgin olanları:

1 — Kulak Solaklığı: İşitmede sol kulağın sağa etkin oluşu. (Devamı 27. sayfada)

Türk motifleri üzerine bir sergi

Ben Ağınılım.

1938 doğumlu olup Şenpınar mahallesinde dünyaya geldim.

İstanbul Sultanahmet Erkek Sanat Enstitüsünde merhum Hocam Neşat Derener'in eğitimi altındaki çalışmalarımı hatırladığım zaman Ruhunun huzurlu olmasını Tanrıdan diliyorum.

Bu kıymetli ve yerinin doldurulması güç olan büyük insanın bende emeği çok büyüktür.

Tek öğrenci olarak oymacılık, kakmacılık kısmında eğitim gördüğüm yıllarda hocamın ve okul Müdürümüz Osman Yüksel'in özel müsaadeleriyle Topkapı sarayının tamire muhtaç olan tavan tezyinatının yenilenmesi işlerinde bir kaç sene çalıştım.

Bu çalışma esnasında eski Türk San'atına olan sevgim bir aşk haline geldi; Türk oymacılığı Türk motifleri burada en güzelleğiyle bulunuyor fakat, yeni yetişen sanatkar olmadığı için çürümekte ve kaybolmaktadır.

Bu sebeple bu eski sanatın yeniden canlanmasını ve tam yönleri ve anlamları ile meydana çıkmasının faydalı olacağına inanarak bu sanata istek ile bağlandım. Bugünkü başarıyı bilemiyorum ama, çalışmalarım on seneden beri sürmektedir.

Usanmak, vazgeçmek, yorulmak ise felsefemde olmayan hususlardır. Çalışmalarımı eski Türk motifleri üzerinde teksif etmekteyim. Çalışmalarım esnasında eserlerimizin işlenmesinde bütün zamanlarımı ayırarak hattâ sağlığımdan dahi yapılmaz

sı icabeden fedakârlıkları yaparak göreceğiniz eserleri meydana getirdim.

1959 yılından beri tasarladığım sergimi Fransız Kültür Merkezinde 5.11.1968 ile 16.11.1968 tarihleri arasında sanat severlerin görüşlerine ve ilgililerin dikkatine arzedeceğim.

Bu serginin açılmasında yüksek aracılığıyla yardımı olan Milli Eğitim Bakanlığı Baş Müsteşarı Ferit Saner'e ve salonu tahsis eden Fransız elçiliği mensuplarına, Kültür Merkezi Müdürü Joel Amour'a teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Sergim 16. yüzyıldan 10. yüzyıla kadar gözleri büyüleyecek ünik sanat eserlerimizi (Bunlar lâle, karanfil, gül, yabani gül, nar çiçeği, ebe gümeci, ıtır, asma, kenger, çınar yaprakları gibi yüzlerce çeşitleriyle alana serpilen) Türkün zerafet numunesi olan Topkapı sarayının çürüyen, yangından kayıp olan, taşınmadan bozulan ve ancak yok olduğuna arşiv vesikalarından ve bizzat gördüklerimiz ve duyduklarımızdan öğrendiğimiz eserlerimizin yapılabilmesindeki sanatı kendimde bulma çabasıdır.

Bunlara sanatımla iştirak edebildiğim kadarı ile mesudum. Sanat sevenleri ve sayın hemşehdilerimi yapıcı tenkitleriyle sergimde görmekten mutlu olacağım.

Saygılarımla.

Mehmet TAŞBAŞI

NOT : Serginin açılış günü olan 5 Kasım 1968 Salı günü saat 18.00 de Fransız Kültür Merkezi salonunda vereceğim kokteyle saygı değer Ağın'lılar ve okuyucular davetlidir.

M. T.

Çirkin yağmur dinmez misin, biz eğlenmek istiyoruz,,

(Geçen sayıdan devam)

ÖĞRENCİLERİN
DEXTER'E VERDİĞİ
İLHAMLAR

Lining'ten sonra da D. Ramsey rüzgârlarının insan organizmasında kitesirlerini incelemiş ve sırasıyla yağmurların, hava nemliliğinin, çeşitli rüzgârların ve elektriğin tesirlerini etüd etmiş ve nitekim halk bile bazı salgın ateşlerin alçak rakımlı ve bataklık bölgelerinin sıcak ve nemli havasına bağlı olduğunu öğrenmek ve yazın 2-3 ayında kuru havalı ve çamlıklı yerlerde yaşamak suretiyle bu hastalıktan korunabilmiştir. Bu bilginin ölümünden sonra meteorolojik anlamlar her halde hekimliğin diğer hızlı ilerlemeleri arasında ihmale uğramıştır. Pasteur'le beraber bakteriolojinin kazandırdığı başarılar, birçok hastalıklarda mikropların ana etken teşkil etmeleri ve bunlara karşı serum ve aşılardan yardımları bunu etkilemiş olsa gerektir.

Yeni görüşe göre insan organizmasına bir mikrobun girmesi hastalık oluşu için yeterliydi; ve bunları ortadan kaldırmaya çalışmakta bunun tedavi esasını teşkil ediyordu. Daha sonra bakterioloji hakkındaki bu görüş değişmiş; ve şu veya bu mikrobun taşıyan her insanın onun hastalığına yakalanmadığı; diğer bir takım çevresel faktörlerinde rol oynadığı anlaşılmıştır. Nitekim bu yıl Türkiye'de büyük ölçüde bir salgın yapan ve bir virüs hastalığı olan çocukluk felcinin naklinde bu gibi etkenler ve çevre değişiklikleri rol oynar.

Meteoroloji'nin büyük bir rehberi esasında pedagoji profesörü olan Dexter'dir. (1891) İlk senelerde pedagoji ve psikoloji hakkında ki eserleri dikkati çeken bu bil-

Prof. Dr. Rasim ADASAL
gin 1904 de "Zamanın Tesiri" adlı bir kitapta yazdığı zaman çevresinde hayret uyandırmıştır. Dexter öğrencileriyle olan samimi ve serbest kurslarından birinde birgün bunlardan birinin sorusu dikkatini çekmiştir:

— Hocam, bazı günler öğrencilerin çok daha başarı, çok daha hareketli ve çok daha tahammülsüz olduklarını gözlediniz mi?

Dexter bunu çok kez görmüş; ve kendine göre basit izah etmiştir. Kötü ve yağmurlu havalarda çocuklar dışarı çıkmıyorlar; hareket edemiyorlar; enerjilerini boşaltamıyorlar. Amerika'lıların bir söz tekerlemeleri de bunu ima ediyordu: "Çirkin yağmur, dinmez misin? Biz eğlenmek istiyoruz" Nitekim yağmur günleri pence-releri ve sınıfları havayla dolar. O halde Dexter'e göre bu etkenler dolayısıyla çocukların disiplinleri bozuluyordu. Ertesi gün aralarında konuşmaya devam eden öğrenciler havanın davranışlarıyla olan ilgileri hakkında hicalarının izahlarını doyumlu bulmamaları ve yeniden hocalarına bu hususta sorular sormuşlardır. Bazı günlerde sınıflarında esen rüzgâr çılgınlığını hangi fenomene bağlamalıdır? Her halde havanın bir tesiri olduğu bir gerçektir, lâkin esas rolü nedir?

Dexter öğrencilerinin bu manalı sorularından duyulanmakla beraber, kendisinden istenilen doyurucu cevabı vermek hususunda hazır değildi; müsaade istedi, birçok kitaplıklara gitti; ve "Hava" kelimesine ait kataloglar ve bazı kitaplar buldu; lâkin hepsi saf meteoroloji hakkında bilgiler vermekle beraber, kendisini ilgilendiren şeyleri bulamadı.

İklim Hakkında Anketler ve Ediplerin Yazdıkları:

Dexter anketlerini genişletmek suretiyle iklimin tesirlerine ait bazı dökümanlar bulduğu halde, hava değişikliklerine ve özellikle insan ruhuna olan tesirlerine ait pek doyurucu şeyler bulmamış; bunun üzerine bu konuya ait bütün edebî eserleri okumaya koyulmuş; ve bazı ünlü yazarların havalara hakkındaki değerli intibaları kitaplarda mevcut olduğunu görmek suretiyle ilhamlar almıştır.

Schelley en güzel şiirlerinden çoğunu İtalya'nın berrak havaları altında kaleme aldığı yazıyordu. Shakespeare eserlerinde "Kötü gök tesirleri"nden söz etmektedir. "Romeo ve Juliette" eserinin buraya nakledemediğim 4 mısıralı bir yerinde sıcak havaların insan ruhu üzerinde olan menfi tesirini belirtmektedir. Romeo en yakın arkadaşı Mercuto'ya böyle yakıcı bir havada sokağa çıkmamalarını, zira "Capulere"lerle rastlaştıkları takdirde böyle bir havada kanın çılgınlık derecesinde fokurdmasıyla kavgaya tutuşacaklarını söyler. Oysa buna kulak asmayan Mercuto dışarı çıkar; ve bir süre sonra kanlı bir kavga olur. Şairin "Delilik Kanı" dediğine biz bugün "Heyecan Dengesizliği veya aşırılığı" diyoruz. Wordsworth ile Tennyson buna benzer düşünceleri eserlerinde belirtmişlerdir.

Bütün bu araştırmalar sonunda Dexter havaların büyük insanların hayatlarında önemli bir rol oynadığı kanısına varmıştır.

HAVALAR, SUÇLAR VE ÖĞRENCİLERİN DAVRANIŞLARI:

Dexter artık öğrencilerinin arasına hava değişiklikleri esnasında ne şekilde ve nasıl müteessir olduklarını anlamak yolundaydı. Lâkin esas problem beşeri tepkilerin atmosfere ait fenomenlere bilimsel bir şekilde bağladı. Dexter'in esas araştırmaları istatistik niteliğini taşımaktadır. Nihayet öğrenciler de havaların yarattığı huy hercayiliklerine dayanarak ergenlerde de her çeşit şiddet reaksiyonları yaratabileceği yargısına varmış; bunun üzerine Newyork polis departmanlarının arşivlerinde yüzlerce dosya karıştırmış; 50 yıl içinde yapılan tutuklamalarla günlerini tespit etmiş; aynı zaman-

da meteoroloji dairesinden bu 50 yıl içinde ki hava durumları da alarak kıyaslamalar yapmıştır. Bu incelemelerin amacı 2 seri rakamları arasında bir ilişki kurmak dolayısıyla bazı hava koşulları altında bazı suçların daha fazla işlendiğini bulmaktır. Dexter bu metodla sövgülü kavgalar ve silâhlı çatışmalardan ileri gelme tutuklamaların önceden tahmin ettiklerinin üstüne çıkmıştır. Buna göre belirli bir bölgede aynı zamanda işlenen suçların çoğalmasında sıcakların önemli bir etken teşkil ettikleri meydana çıkmıştır. Ancak 30 dereceden sonra, insanlar ne kadar vuruşkan olurlarsa olsunlar, daha az güçlü ve iradeli olurlar.

Dexter yalnız havalarla suçlar arasındaki bağlantıları incelemekle kalmamış; binlerce insanın beşeri davranışları itibariyle tarihli fişler tutmuş; ve bundan sonra meteorolojik metoduna göre bu insanlara ait çeşitli davranışların hangi koşullar altında olduğunu tesbit etmiş; ve bunun içinde hekimler, avukatlar, hapishane gardiyanları, okul direktörleri, profesörler, psikologlar nezdinde anketler açmıştır. Hapishanelerdeki ayak kaldırmaları ve serkeşlikler, ölümler, ve hastalıklar ve deliliklerin sıklıkların belirten dökümanlar ve istatistikleri birleştirmek suretiyle Dexter bu gün bile büyük bir değer taşıyan önemli bir eser yazmış. Bu suretle nihayet azimli bir bilgin olarak bu büyük insan öğrencilerinin sorularının cevaplandırmış ve "Havaların Tesirleri" adlı kitabının bir faslını da gençliğe ayırmıştır. Burada çocukların havaların güzel ve soğuk olduğu zamanlarda daha iyi davrandıklarını, şiddetli rüzgârlı ve sıcak nemli zamanlarda ise dik kafalı ve gürültücü olduklarını belirtmektedir. Gözlemlerine göre alçak bas-kılar ruhsal uyarma ve düzensizlik yaratırlar. Zira organizmayı kamçılamaları itibariyle bunun sonucu olarak enerjisi artması daima kötülüğe eğilir. Yağmurlu havalar da ise aksine sınıflarda disiplini kurmak daha kolaydır; zira çocuklar hayatı enerjileri azalması itibariyle düzenliklere yeltenmezler. Dexter bütün bunlardan eğitim ve terbiye bakımından bazı sonuçlar çıkarmış; ve hocalara hava-

lara havaların oluşun uygun davranışlarda bulunmalarını daha aktif veya daha sakin olmalarını ve bazı program değişiklikleri yapmalarını tavsiye etmiştir.

İNTİHARLAR GENELLİKLE SICAK GÜNLERDE ARTAR

HAVA VE İKLİM TESİRLERİ

Huntington ve çalışma arkadaşları asrımızın başlarında iklimle medeniyet basamakları arasında ilişkiler aramaya başlamışlar; ve iklim uyarmalarının jeografik farklarını tespit etmişler; her ay tespit edilen en soğuk, orta ve en sıcak hava koşullarının üzerinde durmuşlardır. Ancak bu güçlü bilgin 1947 yılında 71 yaşında olarak öldüğü zaman "Tarihin Gelişmesi" adlı kitabını bitirmemiş olarak bırakmıştı. Huntington birçok yeni dökümanlar toplamış olmakla beraber, bunların bir kısmı güçlükle anlaşılmalıdır. Bu ünlü bilgin insanı, onu dış çevreden dürtten kuvvetleri ve davranışlarıyla incelemiş; ve bunu şuradan buradan vaki olan toparlamalarla değil, gerçek bir yaratıcılığa dayatmıştır. Bu bilgin bunlara girişmeden önce bir jeograf idi; lâkin onun anladığı coğrafya haritalara ve metinlere dayalı ölü bir bilim değildi; ve şöyle diyordu: "Yeni coğrafya birgün çok daha ötelere gider; nebatları, hayvanları ve insanları dünya üstündeki dağıtımlarına ve yaşamak zorunda kaldıkları ortamlara göre inceler".

Huntington 1897 de yüksek tahsilini bitirdiği zaman, Türkiye'de Amerikan kolejinde konferanslar veren bir hoca olarak tayin edilmişti; ve Türkiye'den sonra çok maceralı bir hayata başlamıştı. Memleketimizde kaldığı 4 yıl içinde tatillerini doğu illerinde araştırmalarla geçirmiş; ve bundan sonra Harvard üniversitesinde çalışmalarını izlemek üzere Amerika'ya gitmişti. Sonra sırayla Türkistan'da ve İran'da vazifeler almış; orta ve uzak doğunun bir çok yerlerinde etüdler yapmış; nihayet

kuzey Afrika'yı, Güney Amerika'yı ve bütün Avrupayı da gezmiştir. Bu seyahatlarının hiçbir turistik karakteri yoktu. Huntington her seyahatinden yeni bir kitap, yeni buluşlar, yeni gözlemler getiriyordu. İşte bu seyahatlar esnasında bu bilgin uzun bir süreden beri zihnini kurcalayan "iklimin insan üzerine tesirleri" problemini ciddiyetle ele almıştır. Her şeyden önce iklimin medeniyetler üzerine bir tesiri olduğunu görmüştür.

HAVA DEĞİŞİKLİKLERİ VE İŞÇİLERİN RANDİMANLARI

Huntington özellikle insanların günlük çalışmalarında ve 4 senelik bir zaman içinde belirli testlerle işçi gruplarında denemeler yapmış; ve oldukça basit ve açık sonuçlara varmıştır. Sonbaharla ilkbahar da daha iyi çalışılır. Bunlar sağlığa en uygun olan güzel mevsimlerdir; ve en verimli ay da Kasım ayıdır. Kışın 3 ayıyla yazın Temmuz ve Ağustos aylarında çalışma randımanı eğrisi oldukça düşer. Bu denemelerin yapıldığı memlekette ücretler yılın her zamanında bir birinin benzeri olduğu cihetle, şu veya bu ay da iş parçası başına verilen ücretin veya aksine çoğalması mesleki bir etkene bağlanamaz. O halde bu mevsim çalkalanmalarına ait etkenleri fabrika dışında aramak gerekir. Bu denemelerin yapıldığı sıralarda ekonomik kriz, grev ve iş koşullarını değiştirecek başka problemlerde olmadığı cihetle tek etkenin hava değişikliklerinden ibaret olduğu kanısına varılmıştır. Huntington denemelerini diğer şehir fabrikalarında da yapmış ve aşağı yukarı aynı sonuçlara varmış ve bütün bu travaylar çeşitli kitaplar, broşürler ve halkın anlayacağı şekilde makaleler halinde yayınlanmıştır. Bu sonuçları çok aşırı bulanlar olmuş; lâkin hiç yılmayan araştırmacı bilgin, etüdünü kalıtım ve genetik problemlerine de çevirmiş ve bunun sonunda "Doğumların Mevsimleri" adlı eserini yazmıştır. Huntington devrinde insanlık ilminin bütün dallarında en büyük otorite ve bilgin olarak selâmlanmıştır.

İKLİM VE SICAKLARIN ZARARLI TESİRLERİ

Cincinnati Üniversitesinde deneysel hekimlik profesörü olan C. A. Mills'de aşağı yukarı 50 yıl içinde hava problemleriyle ilgilenmiş ve gençliğini geçirdiği Indiana'nın çok istikrarsız havasının toplum sağlığına oynadığı rol gözünden kaçmamıştır. Daha sonra Pekin'de Tıp Kolejinde çalışmaktayken özellikle sıcakların ve iklimin insan psikolojisine olan tesirini yakından görerek incelemiştir. Hatıralarından bazı parçalar naklediyorum: "1927 de çok yakıcı sıcaklar sürerken en ufak çocuğum doğmak üzereydi. Korunması yolunda kapmak zorunda kaldığım savaşman iklimin fizyolojik etken olarak rolünü bana anlatmıştı. 5 yıllık bir süre içinde büyük çabalar harcadım; ve bugün dahi oğlum büyümüş olarak çocukluğunun bu denemelerini hatırladığı gibi her yıl sıcaklara karşı çok sıkıcı bir duyarlık göstermektedir. Senelerce itidalli iklimler de yaşamak suretiyle gösterdiğim aktif hayatla sıcak memleketlerde geçirdiğim hayatımı kıyasladım. Haziran'ın sonlarına kadar herşey iyi gidiyordu; lâkin bu tarihten sonra eylül ortalarına kadar hayvanlar ve insanlar boğucu sıcakların tesirleri altında kaldılar. Ben de bir süre içinde hemen bir şey yapmamıştım; ve bu uzunca istirahatten sonra da çalışmaya isteğim yoktu; ve özellik bilimsel çalışmalarım için gereken enerjiyi bulamıyordum. Kontrol edemediğim "Bir şey" normal hayatımın düzenini ağırlaştırıyordu. İşte "Bu bir şey" iklimden başka bir şey değildi."

Mills Amerika'ya döndükten sonra özellikle istatistiklere dayanan etüdlerin ve laboratuvar denemeleriyle klimatorolojiyi ve iklim tedavisini geliştirmiş ve "Hava sıcaklığının insan hayatı üzerine olan tesirleri" hakkındaki incelemelerini tıp alemine kabul ettirmiştir.

Dr. Petersen'de hekimlikle iklim arasındaki ilişkiler hakkında önemli çalışmalar yapan bir bilginidir. Ona göre hekimler daha ziyade çok ince ve mikroskopik incelemelerle ayrı ayrı organ işlemeleriyle uğraşırlar; ve insan bütünlüğünü ikmal ederler. Oysa insan bir bütün olarak yaşamak zorunda bulunduğu bir dış çevrede yaşar, vücut dengesini saklamak için durmadan savaşmak zorundadır. İçinde yaşadığımız hava kitlesi daima uygun değildir. Kötü intibaklar takdirinde hastalık ve ölüm tehditleri vardır. Bunları etkileyen açık ve derhal bize intibaklar sağlayan çevre faktörlerini de katmak lâzımdır. Bunun en önemlisi çok ihmal edilmiş olan atmosfere ait ortamdır.

Petersen yardımcılarıyla aynı şahsı uzun süre içinde günlük muayenelere tabi tutmak ve bütün özellikleri kaydetmek suretiyle izlemiş ve bir sene zarfında tam tıbbi bilgiler toplamıştır. Aynı gözlemleri hastahane uzun yatan 5 hastada izlemiştir. Her gün onları testlerle yoklamak suretiyle belirli fişlerde organizmalarının tesirlerini incelemiş; ve 18 ay zarfında mükemmel sonuçlar elde etmiş; ve "Normal" dediğimiz anlamı esasta bir tıbbi efsane den ibaret olduğu kanısına varmıştır. İnsan organizması devamlı ve istikrarlı bir evrim haldedir. Bir gün diğerine benzemez. İncelediği hastaların dosyalarını incelemek suretiyle çok garip bir bulgu bulmuştur. Örneğin bir hastanın oksijen azlığından ızdıraplı olduğu her defasında aynı şeyi diğerlerinde de olmakta ve hepsi aynı zamanda aynı tepkiyi göstermekteydi. Bu garip "Aynı zamanda olma"yı bir fenomene bağlamak gerekti. Çeşitli kontrollardan sonra bunun nihayet "Hava değişiklikleri"nden ibaret olduğuna karar verilmiştir. Genel olarak intiharlar sıcakların şiddetli günlerinde artar.

(Devamı var)

Keban'daki dev arkeolojik çalışma, bölgenin binlerce yıllık hayatını gösteren eserler sağladı

Röportaj: Mustafa EKMEKÇİ

Keban Baraj gölü altında kalacak tarihî eserlerin kurtarılması ve bu bölge tarihinin gün ışığına çıkarılması için iki buçuk aydır yapılan kazılarda önemli eserler ortaya çıkarılmış, bu arada Anadolu'nun esas büyük tanrısı olan "Bereket Tanrıçası" heykeli ile tapınağı ve onun eşi olan, mutemelen Fırtına Tanrısı bulunmuştur. Bulunan eserler, tarihten önce Anadolu'daki hayatı göstermekte, İsa'dan en az 3500 - 4000 yıl öncesine ait bulunmadır. Cilalı Taş Devrinden hemen biraz sonrayı, maden devrine ilk geçiş devrini gösteren eserlerden başka Roma, Bizans, Hitit, Artuk, Ermeni, Selçuk ve Osmanlı eserlerine de çeşitli kazılarda rastlanmaktadır, bunlar bir bir derlenmektedir.

KAZILARI KİM, NASIL YÜRÜTÜYOR?

Orta Doğu Teknik Üniversitesi ile İstanbul Edebiyat Fakültesinin giriştiği, Milliyet okuyucularının da maddi destekleriyle kısa zamanda kamu oyunun malı olan teşebbüs, yabancı kazı ekiplerinin de katılmaları ile uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Ekipler dokuz koldan höyüklerde ve tarihî eserlerde çalışmışlardır. Yabancı ekip olarak, Almanlar, İngilizler ve Amerikalılar çalışmışlar, eserleri kurtarma projesi müdürlüğünü ODTÜ öğretim üyelerinden Mimar Nejat Erem yapmıştır. Ekipler büyük bir ciddiyet içinde, Ortadoğu'lu Dil ve Tarih Coğrafya Fakülteli ve İstanbul Edebiyat Fakülteli öğrenciler Pazar günleri bile tatil yapmadan çalışmaktadırlar.

Çalışmaların bu yılki kısmı tamamlanmış gibidir. Önümüzdeki yıl çalışmalar ve

kazılar devam edecek, 1970'de su kaplı-yacak bölgedeki eserlerin kurtarılmasına çalışılacaktır. Evleri, arazileri sular altında kalacağı ve kendileri göç edeceği için üzüntülü olan köylüler, yeraltından çıkarılmaya çalışılan eserleri ilgi ile izlemişler, bu çalışmaların ünü, bütün Elâzığ bölgesine yayılmıştır.

TANRIÇALAR İÇİNDE EN ÖNEMLİSİ

Bulunan eserler içinde en ilgi çekici olanı şüphesiz, ilk çağ tarihçilerinin de kabul ettikleri Çemişkezek ilçesinin Pulur köyündeki höyükte bulunan tapındır. Burada kazı yapan Eski Eserler ve Müzeler eski Genel Müdürü ve hâlen Danışmanı Dr. Hamit Zübeyir Koşay, kazıda bulunan tanrıçayı, erkek tanrıyı, seyyar mihrapları ve kutsal ateşin yandığı ocağı gözleriyle okşadıktan sonra şöyle diyor:

"Pulurda üç aya yakın hüyükte çalıştık. Hüyükler, tabii bir tepe olmayıp, zamanla oluşmuşlardır. Yani insanın hem beşiği, hem mezarı. Bu tepede on bir mimarî tabaka bulduk. Daha en üst tabakada bile eski bronz devri başlıyor. Bu, İsa'dan önce en az 3500 yıllardır. Burada altıncı tabaka, dokuzuncu tabaka ve onbirinci tabaka istilâya uğramış ve dehşetli bir yangın görmüş. Bu yangın gören tabakalar, insanlar eşyalarını olduğu gibi bıraktıkları için bize çok eşya veriyor. Yani onların felâketi, bugün arkeologlar için bir saadettir. Burada onbirinci tabakada biz kalkolitik devire ait (cilalı taş devri ile maden devri arası, geçiş devresi) bir tapınak bulduk. Bu tapınak Bereket Tanrıçasını temsil ediyor. Biliyorsunuz, Bere-

ket Tanrıçası Anadolu'nun esas büyük tanrıçasıdır. Onun yanında oğlu yahut kocası yahut tebaları var."

"Bereket Tanrıçası" kilden yapılmıştır, cilâlıdır.

Dr. Hamit Zübeyir Koşay, bu konuda "Anadolu'nun esas tanrıçası olan Bereket Tanrıçasının, devamının Anadolu'daki Yunan uygarlığı tanrıçalarına da öncelik taşıdığını ve onları etkilediğini" söylemektedir. Tanrıça, Hurri'lerden de çok önceye aittir.

Bereket Tanrıçası, Hurri'lerden önce ve onların cetleriyle ilgili olmakla birlikte, onların da tanrıçası sayılabilir.

Dr. Hamit Zübeyir Koşay daha önce, Atatürk'ün buyruğu ile Alacahüyük kazısını yönetmiş, tecrübeli bir uzman. Yanında da Alacahüyük'ten gelen işçiler var. Anlattığına göre, Türkiye'de kırk çanak parçasından bir bütün çanak yapabilecek, eseri tamamlayabilecek nitelikte usta olan Mehmet Emir kendisiyle çalışmakta, ayrıca Mimarı Hasan Gençaga, ressamı Abdullah Çizgen de kendisine büyük yardımlarda bulunmaktadırlar.

HİTİTLERİN HOCASI HURRI'LER KİMDİR?

Hamit Zübeyir Koşay, sekizinci tabakaya kadar olan uygarlık kalıntılarının Hititler'e etkilerde bulunan Hurri'lere ait olduğunu sanıyor. Koşay, bu konuda şöyle diyor:

"Tahmin ediyoruz ki, bu seramikler, Hititlerle çağdaş, fakat onlara etkilerde bulunan Hurrilere aittir. Hurri'ler bulunan Hurrilere aittir. Hurri'ler Mezopotamya ile Anadolu arasında büyük rol oynuyorlar. Nitekim Hititler'in başta Fırtına Tanrısı Teşup, onun dişi tanrısı Hepat, bunların hepsi Hurri'ce isimlerdir. Hurri'ler, M.Ö. 1650 de yahut daha önce, Boğazkale'ye ve Kayseriye gelen Hitit'lerin hocalığını yapmışlardır. Elâzığ çevresinde yapılan bu kazılar, Hurri kültürünü ve Hurri'lerin dedeleriyle ilgili kültürü orta-

ya çıkaracak. Ve en büyük sonuçlarından biri de bu olacaktır. Biz burada "Eski bronz çağı"nı ve kalkolitik dediğimiz neolitikten (taş devrinden) sonraki devri bulduk. Bir yerde de derin kuyu kazarak ana toprağı bulduk. Ana toprağı yakın yerde seramik değişiyor, fakat tam neolitik midir, değil midir, kesin olarak söylemek için henüz araştırmalarımız yeterli değil."

ALTIN DEĞİL TARİH ÇIKIYOR

Dr. Hamit Zübeyir Koşay, bize bilgi verir, çalışmalarını anlatırken, işçi köylüler, ellerinde süpürgelerle toprağı süpürüyorlar, çıkan çok ince parçaları bir küreğin ucunda taşıyorlardı. Köylülerin hemen hemen tek merakı, "kazıda altın çıkıp çıkmaması"ydı. Altın çıkmıyacaksa niye boşuna kazıyorlardı toprağı? Bazıları Koşay'a soruyorlardı:

- Altın çıkıy mı?
- Hayır rastlamadık!
- Peki ne çıkıy?
- Tarih çıkıyor!

Bu karşılık köylüler için doyurucu olmuyor. Onlar, baştan kazıcıları, "hazine arayıcıları"na benzetmişlerdi. Başta gariplerine giden bu çalışma biçimi sonradan onları da sardı. Sorulduğunda şöyle cevap veriyorlardı:

"— Toprak çıkıy, çanak çıkıy, kemik çıkıy..."

Köylüler, Keban barajının köylerini basması olayından üzüldüler elbet. "Vatan" diye doğdukları toprağı bellemişlerdi. Şimdi o ellerinden gidecekti. Oturdıkları yerin beş bin yılın üstünde bir eskilikte olması onları daha da duygulandırıyorlardı gizli gizli...

9 BİN YIL ÖNCESİ ANADOLU İNSANI

Bazıları köy içindeki höyüğün böyle kel tepe haline getirilmesine bozuluyorlardı. Her ne kadar su altında kalacaksa da,

hiç olmazsa düğünler sırasında, höyüğün tepesine çıkıp, gelini seyredebilmeliydiler. Buna içerliyorlardı.

"Kalkolitik devir insanı" yani henüz "madeni işlemeyi bilmeyen insan" önce madeni tanımış, sonra işlemeyi öğrenmiştir. Ancak bunların asıl kültürü kemik ve taş kültürüdür. Evlerini taştan yapmaktadırlar. Buğdayı taşla dibekte dövüp, bulgur yahut un haline getirdikten sonra pişirmektedirler. Balık avlamayı bilmekte, sosyal bir topluluk olarak küçük klanlar halinde yaşamakta, birbirleriyle harp de etmektedirler. Bu Anadolu'da çok daha önceleri yani İsa'dan önce 7000 yıllarında (Bugünden tam 9 bin yıl önce) başlamaktadır. Pulur'da bulunan buğdaylar ve öbür tohumlar gösteriyor ki, insanlar tıpkı bugünkü gibi tarımla geçiniyorlar ve çiftçilik yapıyorlar.

AĞIN'DAKİ BÜYÜK KAZILARDA 4 BİN YILLIK MEZARLARIN HEË BİRİ, BİÇAK UCU İLE ANCAK 8 SAATTE YAPILABİLİYOR.

Keban Barajı altında kalacak eski eserlerin kurtarılması çalışmaları Ağın ilçesinde 30 kilometrelik bölgede, DTCF, öğretim üyelerinden Dr. Ümit Serdaroğlu tarafından yönetilmekteydi. Dr. Ümit Serdaroğlu, Dil Tarih, ODTÜ ve İstanbul Edebiyat Fakülteleri'ne mensup 28 kişiyle çalışmaktaydı. En geniş alan onun üzerindeydi. Yanlarında çalışan işçi-köylü sayısı ise, 70 - 80 kişiyi buluyordu. Ekip, Ağın ilkokulunda kalıyordu. İş sırasında disiplin ve ahenk o derece dikkati çekiyordu ki, "Bu kadar insanı nasıl yönetebiliyorsunuz?" diye sormaktan kendimi alamadım. Dr. Serdaroğlu şöyle açıkladı:

"Gayet basit: İnsanları sevmek kâfi. Sonra, herkeste sorumluluk duygusunu geliştirmek..."

SÜRME ŞİŞELERİNDEN İKİLİ ANLAŞMALARA..

Ağın'da Serdaroğlu ekibi, Roma, Bizans, Osmanlı devri eserlerini ve onların kalıntılarını bulmayı başarmıştı... Roma ve Bizans devrinden, mezarlardan altın kolyeler, camdan gözyaşı şişeleri, içlerin-

de kürdanları ile sürme şişeleri çıkıyordu. Sürme şişelerinde siyah boyalar, "O zaman kadınlarının gözlerine siyah sürmeler çekmekten hoşlandıklarını" gösteren belgelerdi.

Ağın kazılarında Artukoğlu paraları, Ermeni eserleri, ele geçiriliyordu. Ağın'da Romalılar'a ait bir de kale bulundu. Bu Romalıların bölgeyi denetlemek için kurdukları bir kaleydi. Romalılar Milattan önce birinci yüzyılda, bu bölgede askerî amaçlarla çok iyi yollar yapmışlardı. Çevre insanının dağlı ve savaşçı olması, Romalıları askerî sıkı tedbirler almaya yöneltmiştir. Romalılar, "bölük-yönetmek" politikaları ile, zaman zaman da "kurtarıcı" pozları ile, Anadolu'yu ellerinde tutarken yer yer "ikili anlaşmalar" da yapmışlar, Tukidides tarihinde de belirtildiğine göre, bu anlaşmalarla, zaman zaman "müdahale"lerde bulunmuşlardır.

İTHAL MALIYLA YERLİ MAL NASIL AYRILIR

Dr. Ümit Serdaroğlu, bir yandan araştırmalara, çalışmalara devam ederken, bir yandan da Ağın'da bir çömlek atelyesi kurdurmuş, arkeoloji öğrencileri de çanak çömlek yapmaya başlamışlar. Serdaroğlu şöyle diyor:

"Öğrenciler, çalışma saatleri bittikten sonra çömlekçide bir saat, iki saat çalışıyorlar. Bunun nedenleri şudur: Bir yerde bulunan malzeme, başlıca, kabaca ikiye ayrılabilir. İthal malzemesi ve yerli malzeme. Bugün de bu böyledir. Anadolu'nun diğer bölgelerinde yapılan malzemeden burada bulduğumuz zaman, o açıkça gösteriyor ki, bu ithal malıdır. Helenistik devir, Roma devri gibi devirler için bunu söylemek mümkün oluyor. Genellikle Batı Anadolu'dan, imal merkezlerinden geliyor. Roma seramiğinin belli kaliteleri vardır. Onları buralarda bulduğumuz zaman anlıyoruz ki, bunlar ithal malıdır. Bir de yerli yapılanlar var. Yerli yapılanlar tabii kalite itibarıyla farklı oluyorlar, ithallerden.. Yapılış tekniğini daha iyi araştırabilmek için, insanın biraz da kendiliğinden parçaya dokunmuş olmasında, kendiliğinden bir şeyler yapmış olmasında fayda gördük biz,

onun için de bir çömlekçi atelyesi kurduk. Bu atelyede hamuru yoğurup kendileri kabı yeniden yapan öğrenciler böylece, mese-lâ (bir kapta dip nasıl yapılır, hatâlar nereden gelir, hamurun çeşitliliğindeki sebepler nedir? Piştiği zaman ne gibi sonuçlar meydana getirir?) sorunlarını çözüyorlar. Bu suretle hafriyatta çıkan bir parçayı eline aldığı zaman, ondaki bazı özellikleri daha iyi tesbit edebilir. Biz bunun çok faydasını gördük.”

BİR MEZAR ANCAK 8 SAATTE AÇILIYOR

Ağın kazısında bir mezar iğne ile kuyu kazarcasına, bıçak ucu ile sekiz saatte açılabilmekteydi. Sabahtan akşama kadar. Bıçağın ucu ile kazacaksınız ve kolyeyi, yüzüğü, bileziği çıkaracaksınız. Yoksa bunlar başka türlü yakalanamaz toprağın içinden.

Kemal Kurdaş, bu şekilde kazı için “ta-vaf etmek” deyimini kullanıyordu. Ümit Serdaroğlu bilgi vermeye devam ediyor:

“Bakın şu, bir eski koku şişesinin parçaları gayet sert topraktan çıkıyor. Bunun böyle çıkarmak için, nasıl kazmamız gerektiğini siz düşünün.”

Ne olur ne olmaz. “Bir tarafını da ben kırarım” diye korkup elimi sürmüyorum şişelere. “Bu gibi çalışmalarda kazma katiyen düşünülmezmiş. Orada gördüklerimiz kırıkta, onlar eskiden kırılmışlar; kazarken, çıkarırken değil..”

Mezarlar, kayaya oyma olduğu için, dört asır kullanılmış. Adam gidiyor, mezarı, daha öncekini fırlatıp atıp, kendisininkini koyuyor, böylece dört asır kullanılmış mezar! Bu tesbit edilebiliyor.

ZENGİNLERDEN ALTIN, YOKSULDAN KEMİK!

Ümit Serdaroğlu çıkarılan altın malzemeyi göstererek, “Bu epeyce zengin bir koleksiyon sayılır. Hazine yâni. Anlıyorsunuz değil mi, mezarlara devriye çıkar-

madaki amacımızı” dedi. Çıkan ziynet eşyaları daha çok zengin aile mezarlarından; yoksullardan birşey çıktığı yok. Onlardan yalnız kemik çıkıyor!

Burada ayrıca İslâm seramiği, lüleler, demir ok uçları, Bizans seramikleri, mezarlıktan gelen çeşitli cam eşya, sürme şişeleri, madeni aynalar...

Dr. Serdaroğlu ve arkadaşları, iki buçuk ay içinde 57 mezar açmışlardı. Mezarlarla öğrenciler o kadar içli dışlı olmuşlardı ki, bazan yorgunluklarını, mezara yatıp dinlenerek gideriyorlardı.

Mezarları görmeye gittiğimizde, öğle olmuştu. Arkeolog Sevim Buluç, filmci asistan Cengiz Yetken ve Ümit Serdaroğlu ile hemen hemen iki saat yürüdük, verilen bilgileri dinledik. Öğrencilere iş verilirken, “gönüllü” isteniyor, gönüllü çıkanlar, o işe bakıyorlardı. Böylece iş istekle görülüyordu.

Serdaroğlu çalışmalarını kısaca şöyle özetledi:

“Biz bu yıl iki ayrı yerde çalıştık. Kalaycık’ta ve Ağın’da. Bunlar birbirinden farklı iki yerleşme yeri. Kalaycık, doğrudan doğruya höyük üzerine bir yerleşme yeridir. Ağın ise, düz yerleşme ile birlikte bir höyük yerleşmesi var. Ağın’da gördüğünüz gibi bir kilise çıktı. İsa’dan sonra altıncı asırda yapılmış olduğunu sanıyoruz. Kilisenin hemen yanbaşıda yapılan jeofizik araştırmaları sonucunda da açtığımız çukurlarda Bizans mezarlığı çıktı. Oldukça fakir bir mezarlık. Kilisenin karşı yakasında açtığımız çukurda da bir Roma yapısı bulduk, mozaik tabanlı. Yapının ne amaçla kullanıldığı henüz tam anlamıyla belli değil, herhalde araştırmalar bize verecek. Kilise alanından üzeri Malta haçı süslemeli taşlar, Bizans seramiği çıktı. Öbür tarafta ise, bize dördüncü asır tarihini veren bir Roma sikkesi, parası çıktı. Bu bakımdan mühim. Açtığımız bir

başka çukurda da (orta bronz çağı) na ait seramik çıktı. İsa'dan 1400 yıl öncesine kadar geliyor..."

Ayrıca Ağın'da 4000 yıllık bir süre içinde devamlı yerleşme olduğunu gösteriyor. Fakat 150 yıl öncesinde susuyor yerleşme.

"Bulunan eserlerin malî değerlendirilmesini yapmak bizim işimiz değil, çünkü biz antikacı değiliz!" diyor Ümit Serdaroglu. "Bizim için önemleri; bunlar değerli bir malzemeden yapılmışlardır. Bir eserin sadece altın olması, onun önemini göstermez, tarihlendirilmesi önemli."

PERTEK'TEKİ CAMİLER

Arkeolojik çalışmalar sürerken, nakledilecek bazı köprüler ve camiler için de çalışmalar yapıyordu. Karayolları Genel Müdürlüğü "Kara Mağara Köprüsü"nü nakletmeye karar vermişti. Nakil ile ilgili bütün çalışmalar da bitmiş durumda. İş, Karayollarına kalıyor. Bu beşinci asır Bizans köprüsünün üzerinde "Tanrı bu yoldan geçenleri korusun" diye yazılmıştı. Nakledilmezse yazık olacaktı.

Pertek'e nakledilecek iki cami için Dr. Cevad Erder başkanlığındaki ODTÜ. restorasyon ekibi de bu yılki çalışmalarını bitirmişlerdi. Nakil işi Vakıflar Genel Müdürlüğüne yapılacaktır.

Kızılı, oğlanlı çalışan öğrenciler, sabahın beşinde kalkıyor, işlerine gidiyorlardı. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin Arkeoloji Bölümü öğrencisi, kendisi bir iş aldıktan sonra, elindeki mira'yı şoföre uzatırken, "Köylüye toprak, işsize iş, sen de şu mirayı tut bakalım!" diyordu.

★ Milliyet gazetesinden.

(Devamı Gelecek Sayıda)

Türkü

Yücedağ başında çiçek mor olur
Tütün tütmez yüreğimde kor olur
Artık senden ayrılması zor olur

Kadir bilmez bir kaysuza düştüm oy!
Gam içinde döne döne piştim oy!

Aşık odur, aşık kadri bilecek
Gözü yaşta, dudakları gülecek
İnsan sevip günde bin kez ölecek.

Ay şavkını sabah cıdı sandım oy!
Ekmeğimi yokluğuma bandım oy!

Elim kanda, başım ızdırttı, belâda,
Gurbet oldu, gönlümdeki sîla da
Uça gide, gönül, bir kuş oia da,

Bir ölümsüz yeşil dala kona oy!
Senden başka özüm kime çuna oy!

Ver elini, kim olursan ol, gayrı,
Yeşillensin içindeki çöl gayrı,
Sende bitsin, tükenmeyen yol gayrı.

Yaprak yaprak yaralarım, emsiz oy!
Yüreğimde al kül:eylan gemsiz oy!

Huzur ekdim gam çiçeği bürdirdim,
Gül çağını, kul çağına getirdim
Boyun büktüm, elim açtım: oturdum,

Çok susuzum, Murat suyun, içem oy!
Serden geçtim, serden nasıl geçem oy!

Mehmet ERGÖNÜL
ANKARA

Binyüzonbirinci Sokağın Bekçisi

Susmuş elektrik fenerleri, susmuş geceler
uykusuz bekçi düdüğüleri susmuş
binyüzonbirinci sokakta susmuş parke taşları
bir kasvet çökmüş delicesine
dönemeç, dönemeç kol geziyor karanlıklar
karanlıklar dizelere dökülüyor hece hece
binyüzonbirinci sokakta bu gece...

Ne desem, ne söylesem
yalan çıkarıyor şu doğan güneş beni
şu cıvı cıvı çocuk sesleri, şu gülen yüzler.

Oysa her gece bir şiir yazarım bu sokak için
her gece bir şarkı bestelerim uyku üstüne
ama yalanım varsa kör olayım
şu doğan güneş yok mu?
dize dize koparır şiirlerimi
nakarat nakarat böler şarkılarımı...

Binyüzonbirinci sokağa bir gecede neler verilir?
neler alınır bir geceden?
bir düdüğü bilmem kaçınıcı ıstıraptır
bir düdüğü bilmem kaçınıcı yıkılışıdır bu sokağın
ben böylesine giz yüklüyüm işte yalan mı?
sorun sokak fenerlerine
bir bir dönemeçleri dinleyin
ben böylesine efkârlıyım işte
böylesine dostum karanlıklara...

Ben, binyüzonbirinci sokağın bekçisi; "BEKÇİ BABA"sı
bilmem kaçınıcı gecenin bilmem kaçınıcı dostu
evet, elektrik fenerleri, şu dönemeçler, parke taşları
sizden çok severler beni
gülmeyin, gerçekten dostum onlarla
saf, katıksız bir sevgidir bu
duygulardan öte...

Uykularımı verdim bunca yıl
bunca yıl üşüdüm kurt ulutan soğuklarında
ama kin beslemedim uyuyanlara,
sıcak soba başında oturanlara kızmadım
oysa garip bir haz duydum bunca yıl
kötülükleri kovmaktan
inanın güneşi bu yüzden sevmem işte
o gelince bir gariplik çöreklenir içime
yabancı olurum binyüzonbirinci sokağın
elektrik fenerleri unuttur dostluğunu
dönemeçlerde o karanlıklar yoktur bu kez
parke taşlarında yalnız postalımın sesi çınlamaz..

Bırakın güneşin o çılgın rengi solsun
ben binyüzonbirinci sokağın bekçisi; "BEKÇİ BABA"sı
verin bana geceleri, gündüzler sizin olsun...

GÜVEN ÇELİKTEN

Bozuk Düzen Şiiri İçin

Ağın dergimizin 22.ci sayısının 10.cu sayısında "Bozuk Düzen" adlı şiiri okuyunca; vaktile Arşimet hamamda deneyinispasını anlar anlamaz nasıl dışarı fırladı ise; Ben de değerli şairin şiirini okuyunca Arşimet misali dışarıya fırlayacaktım ki ev halkı beni zor tutabildiler.

Evet Aziz okurlar, dünyada en büyük özellik büyük fikirleri eserler dolusu yazmakla anlatmaya çalışılırken, bu dediğim şiir bir mısra ile anlatmış, beraber okuyalım:

"Bir Kanun Çıksaki herkes toprağına
gömülecek,

Açıktaki kalırım"

Başka bir mısra:

"Kimileri Bedel ödemiş cepheden
kaçmış,

Çevirmiş cömert toprağı bir güzel,

Biz Cıvı Kalmışız."

Bu yazımla, Roma tarihine ait fıkralar aklıma geliyor. Meşhur Jul Sezar Suriye topraklarını alırken, imparatora üç kelime ile bütün duygularını anlatmış; "Geldim, Görgüm, Yendim, işte Şiirin sahibi olan şairi tanımıyorum fakat, bu çağda Nedim'den de, Baki'den de üstün buluyorum. Çünkü halk acından ölüirken, lale bahçeleri içinde safahata dalmışlar. Onlar, Halktan habersiz, halktan uzak yaşamışlar. Bunun için bu denli şiir ve yazılar onlardan üstündür. Kıymetli yazarı tebrik eder, bu denli şiirlerini okumakla Anadolü köylerinde çalışan, susuzluktan dudakları çatlıyan işçiye bir soğuk su vermek, nasıl o işçiye canlandırır; Bu şiir de beni o şekilde canlandırdı. Zaten böyle şiirler toplumumuz için birer mayadır. Toplum kendisi için çalışanları anladığı gün, (bir tutmaz, iki tutmaz sonunda bir de tutarsa) tüm ulusça kalkınacağımıza kalpten inananlardanım.

Bu şiir neden beni bu kadar etkiledi:

Bir dedesini Yemen çöllerinde, bir dedesini kafkas dağlarında, bu yurt için kaybeden, kendisi kırk yıl ağanın, derebeyinin yaptığı zulüm, insanlığa yakışmıyacak hareketleri dinliye dinliye, yıllarca biriken bu duyguları şair anlatmakla içim serinledi. Ben de bu yazımla deşarj oldum.

Bugün hâlen o düzenin özlemini çekenler varsa boşuna çabalamasınlar, biz onların duygularını 29 Ekim 1923 lerde gömdük, şimdi kalemimizle o zalim ağa, derebeyi devrinin kalıntılarının mezarını kazıyoruz.

"BU DÜZEN DÜZEN DEĞİL VAL-
LAHA"

Selam tüm devrimci arkadaşlara
selam.....

Mehmet BİLİR

P A Ş A M

(Atatürk için)

*Dua et Paşam bize, doğru yolu bulalım,
Bir dağ başından doğ da, azaptan kurtulalım,
Eserinde olmasa, ona olmasak bağlı,
Bin türlü düşman sarar bizi Sol'lu ve Sağ'lı!*

*Seni sevmeyen varsa, kara bahtına yansın,
Yönünü Sana dönüp, ışığmdan uyanısın,
Doya, doya baksın da o şahane yüziüne,
Arıncın Cehaletten, yaptığından utansın!*

*Seni sevmek ibadet, Sana varmak şahadet,
Senin olmak saadet, Seni bulmak maharet,
Gafiller Seni bilmez, bilse işine gelmez,
O kadar büyüksün ki, söylemeye ne hacet?*

*Çocuk yaşındanberi Sana dönüktür yüzüm,
Gecemin yıldızısın, Senle başlar gündüzüm,
Dilim döndüğü kadar anlatmaya çalıştım,
Seni sevene değil, tanımayana sözüm!*

Neclâ C. A. GÜRER

Ağın'la Başbaşa

Kırmızı, yeşil turuncu, eflâtun, gene kırmızı gene yeşil... Dergiler, dergiler. Kapakta cıvıl cıvıl isimler. taptaze tertemiz. Buram buram gençlik kokan, coşku-lu, umutlu isimler, isimler... Sonra kendi ismim. Diğerlerinden bambaşka görünen kendi ismimi. Elime alarak uzun uzun ba-kıyorum ismime; GÜ-VEN ÇE-LİK-TEN.. heceleri toparlıyor bir daha okuyorum. Tamam tamam benim ismim bu. Vallahi billahi benim ismim... Bir daha okuyorum iyicene, bir daha, bir daha... Sonra 19. sa-yıda Nuri Ayvalının "EPEY" diye nite-lendirdiği "Benim Köylüm"ü okuyorum... EPEY dedirtebiliyorum şiirlerime... Yaşa-sın.. yaşasın..

Ağın'a yazmak diyorum, küçük bir şey olmasa gerek... Sonra gülüyorum, gülü-yorum. Yaşasın Ağın, yaşasın "BENİM KÖYLÜM".... Mutluluk... bir derginin bir köşesinde de duyulabiliyor diyorum ken-di kendime. Konfeti serper gibi dergileri kucaklayıp o görünmez mutluluk perisinin başında uçuruyorum. Sonra Ağın diyorum neden bir Varlık olamasın... Kendimi beğenmişçesine kabarıyorum. Bir GÜVEN diyorum neden bir Fazıl Hüsnü olmasın. Sonra utanıyorum, kızarıyorum. Kalem, kalemim nerede? defterim. Ah plânımı yapmamışım. Sabahleyin çocuklarım beni bekliyor. Olsun be... Öğretmenlikle ozan-lık arasında pek fark olmasa gerek.

Şiir yazmaya başlayalı 5 yıl oluyor. Ne şanssızım değil mi? Ne tembelim değil mi? Daha 5 yıl oluyor mutluluğun peşin-den koşmaya başlayalı. Ben aslında 5 yıl-dır yaşıyorum., 5 yıldır koşuyorum. Daha koşacağım da. Çünkü yitirdiğim zaman çok... Dedim ya ben mutluluğa vurulmu şum benim mutluluğum, şiir... Koşacağım daha... Kim demiş yorulmuşum... Birden uyanıyorum. Ağın tebessüm ediyor, Zey-nep Hanım'lar, Niksarlı'lar, Ayvalı'lar hepsi şirin, hepsi tanıdık... Ya AĞIN. Türk edebiyatında bir kıvılcım o... Işıl ışıl, alevlenmeye hazır bir kıvılcım...

Güven ÇELİKTAN

Ağın'a Hasret

Eteğine serpilmiş iki dağın,
Bağrından su akar beyaz toprağın.
Yeşillik diyarı bahçe ve bağın,
Hayalinle yatar kalkarım Ağın.

Ayrılalı senden kırk yıl oluyor,
Hasretin yüzünden benzim soluyor.
Nerde ansam seni gözüm doluyor,
Geçen yıllarıma yanarım Ağın.

Gurbette hasretin sözü çok olur,
Kavuşunca sana hasret yok olur.
Hicranın içimi delen ok olur,
Her gelenden seni sorarım Ağın.

Dizimde titreşir halayın, barın;
Değmiş dallarında üzümün, narın.
Benliğimi sarar her türlü varın,
İçimden geçtikçe coşarım Ağın.

Arada sırada gelir giderim,
Dönerken içimde artar kederim.
Bu hale bir çare bulayım derim,
Korkarım hep böyle kalırım Ağın.

H. Tahsin GENÇOŞMANOĞLU

ATATÜRK'ÇÜLÜK ÖNCE DEVRİMCİLİKTİR

(Baştarafı safa 3'de)

Öyleyse Atatürk'ü anlamak, Atatürk devri-mini kavramak, ondan yararlanıp hız almak, en başta, devrimin sürekliliğini tükenmezliğini an-lamak ve kavramak demektir.

Öyleyse görevimizin, devrimi sürdürmek, yaşatmak, bizden sonraki kuşaklara da "dev-rim tükenmez" diyerek teslim etmek olduğunu bilmeliyiz.

Atatürk'çü olmak, en başta, devrimci ol-maktır. Devrimci olmak ise, çağımızın ilerici dünya görüşü uyarınca, emekçi halkımızın her türlü sömürüden kurtulmasını emekçi halkı-mızın egemen olmasını sağlamak için onun ya-nında yerimizi almaktır.

Öyleyse Atatürk'çü olmak, devrimi Atatürk'-ün başlattığı ve getirdiği aşamadan daha öte-ye, daha ileriye, daha yükseğe götürmektir. Çünkü Atatürk'de devrimi böyle anlamıştı ve böyle istiyordu.

TAHTASIZ

(Bir Savaşın ön Safında)

Yazan :

Feridettin ATATUĞ

"Bu yazı serisini, öğretmenlere ithaf ediyorum."

ONU YAZARKEN...

Yumaklaşan duyguların lif lif uzandığı ve sadece bu lif tellerinin inlediği bir mezar başındayım. Bir top-
rak tepelik ve bu tepeliğin iki ucunda, iki boz taş. Okumayı, yazmayı öğretmenin mezarında, içli bir sayfa...

Şimdi, düz damlı evlerden, başı bulutlu dağlara doğru, garip bir iz var gökte. O izle Ağın'lılar, eğitim anıtına çelenk örüyorlar. Bu, savaşa kalemle katılanların saygısı...

O'nun hayat hikâyesini, o günleri yaşayanlar yazacak. Ben, beşikten bu yana, O'nun için söylenenleri, haklı bir övgü olarak dile getirmeye çalışacağım. Fırat dolaylarının ünlü bilim halkasının bu tekini, O'na olan sonsuz saygının bir ifadesi olarak sunuyorum.

O'nu yazmak çok zor. Ama O'nu yazmadan olmuyor işte...

F. A.

Haziran 1966 - Ağın

KAFADAR OKUYOR MUSUN?

Fırat ve Murat'ın yüz yıllar boyu aktığı ve fışkırışındaki ilk sebepleri bulamadığı eski Ağın... Düz damlı toprak evlerden çizgi çizgi yontulmuş ak tepelere düşen bir ışık, bu diyarda bir tefekkürü besteliyor: "Oku, daima oku."

Bu, içinde büyük fırtınalar saklayan bir kasırga, belki de okumuşla okumamışın üzerinde ilk kez anlaştıkları (bir ad: Tahtasız... Öğrencilerinin deyişleriyle O, sert bakışlı, gözlerini diktiği yeri kezzap

gibi oyan, geniş alınlı, ak sakallı gerçekçi bir ihtiyar. Her kişiyi aynı eşitlikte seven ve hiç kimseye üstünlük tanımayan korkusuz bir insan...

Bağda, bahçede, kahvede ve sokakta rastladığı her yaştaki insana bir ömür boyunca bıkmadan sorduğu tek sorusu:

"— Kafadar, okuyor musun?"

Okumaktan kaçanın, okuma yerine başıboşluğu seçenin ve bu anlayışta rahatını bulmuş olanların karşısına, umulmadık anlarda ve yerlerde çıkıverir; geçip gitmelerini önler, gene sormaktan bıkmadığı sorunu tekrarlar:

"— Kafadar, okuyor musun?"

Okuyana, okumıyana tekrarladığı öğütlerinde, sanki başka kelime bilmez.

O, ne kürsü, ne sıra, ne damaltı, ne de belli başlı bir yer kaygısına düştü. Önce öğrenmek, sonra öğretmek için hep gezdi. Öğretmenine yıllarca ırgatlık ederek, bir kelimelik bilgi için, seve seve yoksulluğa katlandı. Öğretmen olunca da, öğrencisini bulduğu, ya bir ağaç altında, ya bir su kenarında tezgâhını kurdu. İnsan yavrusunu bir ham madde olarak ele aldı, ona şekil ve ruh kazandıran tezgâhında, başarılı bir eğitim ameliyatı yaptı.

İnsan kafasının bu eşsiz teşhis ustası, bitmeyen bir meslek sevgisine sahipti. Kara tahtaya olan aşkı, O'nu eğitimde değişiklikler yapmaya zorladı. Bu, o günkü Ağın'da yapılması pek kolay olmayan şeydi. Belki de imkânsızdı. Fakat, için için yanan bir ideal ateşi, ışık vermekte inatçıydı... O, bundan böyle bilgi aramak için

Kütüphaneler, gençlerin boş zamanlarını değerlendirmesinde neler yapabilir.

M. Ruhi ÖZMEN

Kütüphanelerin toplum eğitiminin merkezi olduğu fikir ve gerçeği bugün artık kabul edilmiş durumdadır. Özellikle Halk Kütüphaneleri, kadın - erkek, her yaşta, her seviyede ve her meslekten okuyucunun çeşitli konulardaki fikir ürünlerinden ücretsiz ve serbestçe yararlanmasını sağlayarak, bölgenin kültürel, sosyal ve teknik bakımından kalkınmasına yardım eden kurumlar olması dolayısıyla gençlerin boş zamanlarını değerlendirmede ön planda rol oynayacağı şüphesizdir.

Bugün Dünya'da ve Türkiye'de öğretmenin ve kütüphanecinin okuma zevkinin ve kitabın değerini anlamayı geliştirmek için devamlı olarak iş birliği yaptığı çok iyi Okul Kütüphanelerinin bulunduğu yerlerde bile, gençler okulu bitirdikleri andan itibaren gazete ve hafif dergilerden başka bir şey okumamaktadırlar. Bu durum ise, onlarda kütüphaneye devam için bir istek

ve sebepte bırakmamaktadır. Buna çare bulmak üzere kütüphaneler, gençlere hitap eden ve onları gerek kendisi, gerekse içinde bulunduğu toplum için hiç de fayda getirmeyecek olan bazı hareketlerden alıkoymak üzere zengin bir koleksiyonla donatılmalıdır.

Kütüphane, gençlerin boş vakitlerini değerlendirmek için biraz sonra aşağıda sayacağımız tedbirleri alırken, tek başına sorumluluğu yüklenemez. Diğer Kurumlar da bu konuda kütüphaneye iş birliğinde bulunmalı ve onu desteklemelidir. Meselâ gençlerin spor yaparak boş vakitlerini değerlendireceği alanları açan ve spor işleriyle uğraşan bir Kurum, kütüphaneye aynı dâva için çalışıyor demektir.

Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumunun 1967 yılında yayımlanan "Kurum Yurtlarında barınan öğrencilerin boş

gurbete çıkacak, yürüyerek ve katır üstünde köy köy, şehir şehir dolaşacaktır. Bir gün, içinde bilgi dolu dağarcığıyla Ağin'a dönerken okumayandan çok, okuyanı görerek, eserini bulmanın ilk kıvancını duyacaktır.

O günleri, kısaca, o günü yaşamış bir hemşehri tarihçiden dinleyelim. Dinleyelim de, O'nun çabasının bir başka kutsal yönünü tüm gerçekleriyle, birlikte yaşayalım.

Asker yolu bekleyen bağı yanık anaların, cılı kınalı gelinlerin yanık manilerin de alev alev ayrılığın özlemi duyulağursun, bir yandan da yokluğun kahrediciliğinde eziliyordu Anadolu... Cepheden alınan barut kokulu mektupların kapışıldığı

Koçan'da, sevinenlerin yanında ağlayanları teselli eden ve bu tesellide şehit vermenin gururunu duyuran O:

"— Müjdeme ne verirsin Ayşe hatun, diyordu, oğlu gâvur öldürmüş; kendisi de şehit olmuş."

Ve... Ve arkasından Tanrı sözünü, sözlerine ekliyordu:

"— Şehitler, cenetteler."

Bir an sessizlik ve arkasından gümbürleyen davulun coşturduğu kutsal çağrının ezgileri çınliyordu:

Haydin bakalım,
Hep toplanalım.
Gönüllü askere
Biz yazılalım.

(Devamı var)

zamanlarını değerlendirme anketi sonuçları" adlı eserinde, gençlerin boş zamanlarını değerlendirmek için şu gibi meşgulliyetlere yöneldiği anlaşılmıştır:

- A) Okumak,
- B) Resim yapmak,
- C) Müzikle uğraşmak,
- Ç) El işleri yapmak,
- D) Sinema, tiyatro, konser ve maça gitmek v.b.

Yukarıda sıralanan meşgulliyetlerin başında gelen okuma, gençlerin boş saatlerinin % 38 ini almaktadır. Bu, kütüphanelerin bu konuda gerçekten ön planda rol oynaması gerektiğini gösterir. Nitekim, sözü edilen ankette bazı öğrenciler kitaplık ve okumaya elverişli yerlerin bulunmamasından yakınmışlardır. O halde kütüphaneler boş vakitleri değerlendirmede şu tedbirleri izleyecektir:

1 — Kütüphane malzemesi ödünç verme servisleriyle değerlendirilmeli,

2 — Gençlerin Kütüphaneden alarak, okuyup beğendikleri bazı tiyatro eserlerini sahneye koymak için çalışacakları ve kütüphaneye bağlı olarak faaliyette bulunacak bir kulübün tesisi; bu kulübün yaz aylarında Anadolu gezisi'ne çıkması böylece öğrencilerin, memleket kalkınmasında geçerli, değerli bir kültür ve sanat çabası yaratması yararlı olacaktır.

3 — Gençlerin zevklerine hitabedebilecek koleksiyonu, temiz ve geniş okuma salonlarına sahip kütüphanelerimizin ödünç verme servisleri, hiç olmazsa günün dörtte üçünde çalışır vaziyette bulunması,

4 — Üniversite Kütüphanelerinden öğrencilerin faydalanması imkânları aranmalı; bu kütüphanelerin özellikle geceleri de hizmete açık tutulması sağlanmalı,

5 — Gençlerin ilgisini çekeceği konular da konferanslar düzenlemeli,

6 — Kütüphanelerimiz gençlerin folk-

lör ve müzik çalışmaları yapabilmeleri için programlar tertiplemeli,

7 — Gençlerin bazı becerileri elde etmek istedikleri anlaşılmış bulunmaktadır. Bu bakımdan kütüphanelerimiz steno, dikiş, tamir, v.s. kursları, diğer kurumlarla plânlı olarak açarsa, onların toplum için iyi birer eleman olarak yetişmesine yardım edecektir.

8 — Kütüphanelerde, kültürle ilgili bütün faaliyetlerde gençlerin iştirak edeceği programlar düzenlemeli; bunlar, fotoğrafçılık, resim ve pul - para koleksiyonculuğu olabilir.

9 — Kütüphane çevreyi tanıtıcı kurslar düzenliyerek, özellikle turistlere yurdu tanıtmak için gençlerin bu konuda vazifelendirmeli.

10 — Kütüphane, özellikle tarih ve kültür servetleriyle, tabii güzelliklerin korunması için gençlere seminerler düzenlenmesine aracı olmalı ve onlara yardım etmelidir.

(Kütüphaneler Gn. Md. Uzmanı Aydın Kuran'ın bu konu hakkındaki yazısından faydalanılmıştır.)

Geçen Bulmacanın Çözümü

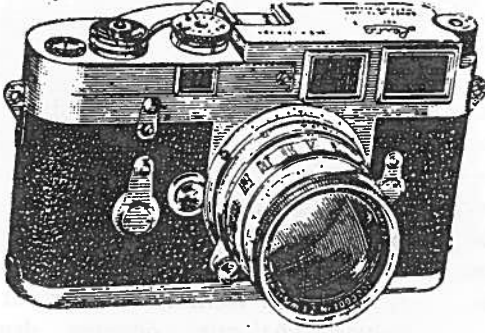
SOLDAN SAĞA

1 — Gazeteler. 2 — Eleyen, Ki. 3 — L, N, Sis. 4 — Esen, Sana. 5 — Nasihat, L. 6 — E, Mai, Le. 7 — Kereste. 8 — Co, M. 9 — Kekelemek.

YUKARIDAN AŞAĞIYA:

1 — Gelenek, K. 2 — Al, Sa, Ece. 3 — Ze, Es, Rok 4 — Ey, Nime, E. 5 — Ten, Has, L. 6 — En, Sait, E. 7 — L, Sat, E, M. 8 — Ekin, L, Me. 9 — Risale, K.

Fotoğraf Öğretimi

MUSTAFA NIKSARLI

Bu yenilik Blanquard - Evrard'ın yığın halinde fotoğraf çekmesini sağladı. 1851 yılında ALBUM PHOTOGRAPHIQUE'nin ilk sayısını yayınladı. Bu buluş kitap yayınlarında fotoğrafın kullanılmasına yol açtı. İlk eser EGYPTÉ, NUBIE, PALESTINE ET SYRIE adlı bir eser oldu.

Negatiflerini Blanquard - Evrard'ın bastığı Henry Le Secq özellikle mimari eserlerin fotoğrafını çekiyordu. Bazı negatiflerinin boyu 27,5x35 cm. büyüklüğündeydi. Çağdaşı Charles Nègre'nin negatifleri daha da büyük 50x70 cm. boyunda çalışıyordu. Chartres Cathedral'ının fotoğrafları 20x29 inç büyüklüğündedir.

Talbot'un tekniği kâğıt fotoğraf yapmada ilk başarılı adam ise de, bunun yanında başka yöntemlerde çıktı. Öncüsü olduğu diğerleri, Demirin, plâtinin ve potasyumun ışık duyarlılığını kullanarak yöntemler ortaya atıldılar.

Bu bulucu (mucit) ların en bahtsız Hippolyte Bayard'dı. 1839'un 24 Haziranında 30 tane eserini Paris'te sergilemişti. Yöntemi çok ilginçti: Gümüş Chloride'li kâğıdı kararınca kadar ışığa tutuyordu sonra potasyum iyod solüsyonun içine sokup kameraya yerleştiriyordu. Bu sefer ışık kâğıdın rengini açıyor ve böylece her seferinde doğrudan doğruya pozitif elde ediyordu. Fakat buluşu ilgi görmedi.

YAŞ KOLLODYON YÖNTEMİ (1)

Ondokuzuncu yüzyılın ortasında fotoğrafçılık, iki ayrı yönde gelişmekte olan

bir sanattı. Bakır üstüne gümüş kaplı levhalar üzerinde iyot ile civa buharlarının büyüğü ile canlı resimler meydana getiren Dagoratif, fotoğrafçılığın bu iki kolu arasında dünyaya en hızlı yayılanı idi. Işığa karşı duyarlı gümüş tuzları ile işlenmiş kâğıtlar yoluyla negatifler elde edilen yarıcı Calotip yöntemi ise, Dagortipe göre yavaş yayılmakta idi. Bir Calotip (Talbotip) negatifin üzerindeki detay, yazık ki -negatifin- kâğıt elyafı arasında kayboluyor ve bu nedenle Talbotip yöntemi Degorun taraftarlarında, Degortipe oranla daha yetersiz sayılıyordu. Fakat negatif - pozitif Talbotip yönteminin iki büyük avantajı vardı: Aynı negatiftten çok print (baskı) özelliği ve ucuzluğu.

1851 yılının Mart ayında, Frederick Scott Archer adında bir İngiliz heykeltıraş, kâğıt tabanlı Talbotip negatiflerinin kusurlarını yokeden bir yöntemin ayrıntılarını yayınladı. Arşerin demecine göre cam, şeffaflığı ve yüzeyinin parlak oluşu dolayısıyla kâğıdın yerini en iyi bir şekilde almalıydı. Fakat fotoğrafçılıkta kullanılabilmesi için camın, işlenmesi çok güç olan albuminle yahut gümüş tuzlarını cam üzerinde tutacak başka bir yapışkan madde ile kaplanması icap ediyordu. Bundan başka bir çok fotoğrafın çekilmesinde, ağır olan birçok camın taşınma zorunluluğunu

(1) Fotoğraf camı yapımında bir cins selülozun eterde eritilmesinden elde edilen eriyik.

gerektirmekte buna karşın bu kadar büyük külfet camın çok sayıda kullanılmasına engel oluyordu.

Archer (Arşer), bir çok denemelerden sonra cam levhaları kollodyon ile kaplamayı başardı. Bu cam devhalar kollodyon ile kaplandıktan sonra yaş yaş kullanılması, poz verildikten sonra da derhal gallik yahut pirogallik asit eriğiyle ile develope edilmesi gerekliydi. Elde edilen negatif, işi bittikten sonra, üzerine sürülmüş olan emülsiyon (2) camdan sıyrılıyor ve tekrar taze kollodyon kaplanmaya hazır bulunduruluyordu.

Bugünkü çalışmalarımıza yakın bir çalışma olmasına rağmen Arşer'in yöntemi de devrinde gene Degortipi kadar ilgi görmedi. Yazar Charles Dickens'in "Household Words" adlı dergisinde yayınlanan bir yazıya göre yeni ve ters olmayan bu portreler (3) "gözlüklerimiz arasından ezbere görmeğe alıştığımız resimlerimizden çok farklıdır. Bu yeni portreleri hediye ettiğimiz arkadaşlar her zaman seviniyorlarsa da, fotoğrafa poz verenler çoğu defa pek memnun olmuyorlar." deniyordu.

Gerçekte, bu yeni fotoğraflar ilk buluşlarında degortipilerin bir taklidi olarak rağbet gördüler. Kollodyon negatiflerinin ters çevrilmiş görüntüleri siyah bir fon önünde bakmak suretiyle bir pozitif gibi seyredilebiliyordu. Bu şekilde kıymetler tesirli bir etkiyle transpoze oluyor; şeffaf gölgeler koyu, ılık etkisiyle metalik gümüşe dönen aydınlık yerler ise siyah fonun önünde şeffaf görünüyordu. Arkalarına kadife veya kartondan bir montür konduğu zaman bu taklit degortip'lere "AMBROTİP" adı veriliyordu. Bundan sonra cam yerine karartılmış bir madeni levha üzerinde yapılan kollodyon negatifleri, çok rağbet gören "TİNTİP" veyahut "FERROTİP" adını aldılar.

(2) Kâğıt, film, cam gibi tabanlara, ışığa duyarlı gümüş tuzlarının sürüldüğü tabaka. Işığa duyarlı tabaka.

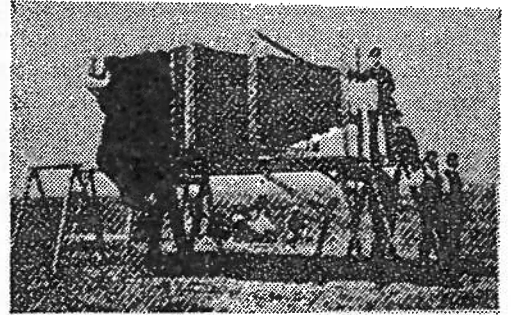
(3) Degortipi'ler doğrudan doğruya pozitif resimler olduklarından resimler ters, yani sol sağda ve sağ solda olmak üzere çıkmakta idi. Bu gün bu sisteme reversal diyoruz.

Aslında bu taklitler büyük bir görev yapmışlardı. Yaş kollodyon yöntemi, fotoğrafçılığı degortip'çinin portre stüdyosunun dışına çıkarmıştı. Sirtında karanlık oda görevini yapacak bir çadır ve cam levhaları duyarlayacağı küçük bir kimya laboratuvarı da beraber olmak üzere, bu kadar hantal donatıma (teçizat) karşın, fotoğrafçı dünyayı dolaşmaya başladı. Tarihte ilk resmî savaş fotoğrafçısı olan Roger Fenton, gezi kervanını 1855 yılında Kırım Savaşına götürdü. İskoç fotoğrafçısı: Alexander Gardner'den Archer'in kollodyon yöntemini öğrenen degortip'çi Matthew Brady, bu yöntemle Amerikan iç savaşlarının - tarihî değeri büyük - resmini çekti. Fotoğrafçılık bilim adamlarının âletlerinden biri olmaya başladığı gibi, güzel san'atlarda da yerini almak üzere bir savaşa başladı.

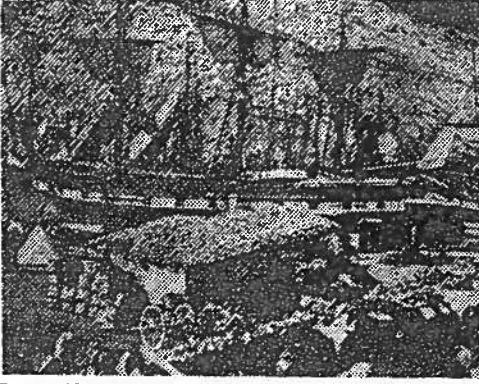
Artık, ondokuzuncu yüzyılın üçüncü çeyreğinde fotoğrafçılık, yaş kollodyon yöntemi ile aynı anlama geliyordu.

BÜYÜK BOY FOTOĞRAF MAKİNALARI ÇAĞI

Fotoğrafçılığın ilk yarım yüz yılı bir çok özellikleri yanında devler çağını da yaşıyordu. Bu çağ, 680 kiloluk fotoğraf makinaları, 280 cm. Odak uzaklıklı objektifler ve 250 kiloluk cam şasileri gibi insanı şaşırtan donatımın (teçizat) kullanıldığı bir çağdı. Örneğin, Londra'da Güney Kensington müzesinin 1858'de resmî fotoğrafçılığını yapan C. Thurston Thompson'un kullandığı donatıma bakalım. Thompson'a VIII. Henry'nin Hampton Court'taki sa-

Lawrence'in 409 kilo ağırlığındaki fotoğraf Makinası cam şasisi ayrıca 277 kilo geliyordu.

Royer Fenton'un Kırım Savaşı fotoğraflarından biri. Balacava limanı, 1855

rayında bulunan Raphael'in ekizlerinin yüz röprodüksiyonlarını çekmek görevi verilmişti. İsteddiği kaliteyi ancak kontakt tab (print, baskı) ile elde edebileceğine karar veren Thompson, hiç duraksamadan bu işi yapabilecek büyük bir fotoğraf makinası yapmaya koyuldu. Kısa bir süre sonra boyu 366 cm., yüksekliği 91 cm. olan bir ucube ile Hampton Court sarayında belirdi. Özel olarak döşenmiş bir demiryolu rayı ile makineyi yerine getirerek, istediği kalite ve boydaki röprodüksiyonları çekmek üzere işe koyuldu.

Bir kaç yıl sonra hemşehrisi olan Glasgow'lu John Kibble, 92 X 112 cm. boyutunda ve Thompson'un yaptıklarından daha büyük kontakt tablalar yapmayı başarabildi. Kibble'nin makinasının objektifi 330 cm. odak uzaklığında, makinaya takılan camları herbiri 20 kilo geliyordu. Bununla beraber Kibble halinden memnundu.

Devler takımının sayılı isimlerinden biri de İllionis'li George Lawrence'di. Bu fotoğrafçı, sonradan hava fotoğrafçılığı'nın öncülerinden biri olmakla ün yapmıştır. 1900 yılında Chicago ve Alton demiryolu şirketine ait yeni bir yolcu treninin fotoğrafını çekmek için Lawrence özel bir fotoğraf makinası yapmıştı. Agrandisman yerine kontakt tab'ı (print, baskı) üstün tutmasındaki direnme nedeni açıkça bilinmemekle beraber, belki de zamanının diğer fotoğrafçıları gibi, büyük kontakt baskıların daha fazla reklâm yapacağını düşünmüştü. Ne denirse densin, Lawren-

ce'in fotoğraf makinasının yapılış şekli mimari anlayışlardan pek de uzak kalmıyordu. Makinanın yapımında 160 kilo çimento ve 150 metre akçaagaç kullanılmıştı. Körük uzatıldığı zaman, fotoğraf makinasının uzunluğu Tampondan tampona modern iki otomobil boyundaydı. Fotoğrafçı özel bir kapıdan içeri girerek bir samur fırçasıyla hızlı hızlı camları temizlerdi. Makinanın ağırlığı 409 kilo, cam takılmış şasisinin ağırlığı ise 277 kilo geliyordu. Makineye Carl Zeiss fabrikalarında özel olarak iki objektif yaptırılmıştı. Bir geniş açılı, 168 cm. odak uzaklıklı, diğeri ise odak uzaklığı 300 cm. olan bir devdi.

1900 yılı ilkbaharında rüzgârlı bir sabah, hayli kuvvetli olduğunu tahmin ettiğimiz bir beygirin çektiği araba, bu fotoğrafçı Golyatın (Hazreti Davut'un öldürdüğü dev gibi adam Calüt) Chicago yakınındaki bir çimenliğe götürüyordu. Lawrence 15 kişinin yardımı ile fotoğrafını nihayet çekebilmişti.

Bu fotoğraf Paris fotoğraf sergisinde sergilendiği zaman, fotoğraf uzmanlarının bu fotoğrafa inanmadıklarını söylemek gerçeğe harfiyen uygundur. Gözlerine bir türlü inanamıyan degortipist uzmanları New York City'deki Fransız konsolosunun bizzat İllinois'e gezi yaparak fotoğraf makinasını incelemesinde ısrar ediyorlardı. Ancak Konsolos'un gezi ve incelemesinden sonra olayın ve kameranın varlığını ve fotoğrafın tek bir negatiften alınmış dünyanın en büyük negatifi olduğunu kabul edebildiler.

Yaş koilodyon yöntemi ile zrazide resim çeken fotoğrafçıların seyyar bir karanlık odaya ve ağır teçhizata ihtiyaçları vardı.

Hasan Hocaoglu için

Geciktim Hasan Beyamecamın hatırasını anmakta. Gönümde çok saygıdeğer bir anısı vardır.

Yıl 1938, Ağın'dan ortaokulu muhterem ve sevgili halamın yanında okumaya gelmişim Ankara'ya.. Kadışmesinde o zamanlar Ağınlı hemşehrilerimizin oturdukları Güdüllü bir yaşlı Hanımın sahibi bulunduğu birçok eski yapı evler bloku vardı. Herkes varlığına göre bu gruptan bir oda, bir oda bir mutfak ve müstakil bir ev kiralamak suretiyle faydalanırdı.

O zaman Hasan Bey Amca, iki katlı, yağlı boyalı güzelce bir evde otururdu bu gruptan.

Her gün, yeni beyazlanmaya başlayan başı, ince fidan boyu ve her zaman gülen sevimli yüzü ile evimizin önünden geçirdi. Tabii kendisini yeni taniyordum. Tatil günleri bahçede oynardık. Sevgili dostlarım Şahap Hocaoglu ve Naci Baytaş'la. Hemen her karşılaşmamızda halimizi - hatırımızı sorar, bize iltifat ederlerdi..

Garip bir çocuktum, fakat o zamanlar da sevginin şefkatin ne demek olduğunu anlardım kudretimce..

Rahmetlinin sözleri beni bir hafta mutlu ederdi.

Yıl 1945, İstanbul'da Üniversiteye devam ediyordum. Ankara'da "Ağınlı fakir öğrencilere yardım Cemiyeti" vardı. Bütün dar gelirli öğrenciler gibi bana da kudreti derecesinde yardım ediyordu Cemiyet. Tabii yine başta Hasan Bey Amcanın kalbi burkuluyordu bizim halimizden.. Bizlerin yetişmesi için çırpınır dururdu diğer muhterem büyüklerimizle birlikte.

Aynı ders yılın sömestr tatilinde Ankara'ya gelmişim. Cemiyet benimle ilgilendi. Bir gün Hasan Bey Amca ile buluştuk. O zaman Bankalar caddesinde, şimdiki Milli Eğitim Bakanlığı Yayinevinin sırasında eski tip mağazalar vardı. Yürürken beni kolumdan tuttu:

— "Haydi anacığım Rıza şu dükkâna girelim." diye, terzi Esat Fişek Beyin dükkânına götürdü.

— "Haydi yavrucuğum ceketini çıkar da terzi yeni elbisenin provasını yapsın." dediler.

O zaman üzerimde 1942'lerden kalma ters yüz edilmiş "memur kumaşından" bir elbisecek vardı. Ben büyük minnettarlıkla çok sevimli yüzüne baktım. İçimde derin bir şükran ve sevgi hissi kabarmıştı.

Hasan Bey Amca, ben hiçbir şey söylemediğim halde ihtiyacımı görmüş, büyük bir incelikle elbiseyi benden habersiz sipariş etmişlerdi.

Bir baba bile evladına karşı bu kadar duygulu, bu kadar anlayışlı davranamazdı. Nur içinde yatsın. Kalbi bütün sevgi ve iyilik duyguları ile dop-dolu olduğu halde ne sözle, ne de hareketle onu dile getirmekten çekinirdi. Adeta yaptığı maddi ve manevi iyiliğin duyulmasından korkardı.

Karşısındakini incitir endişesi ile iyiliği bile sessiz-sedasız yapardı. Kendi evlatları le birlikte bütün hemşehrilerine, bütün tanıdıklarına yetecek kadar çok sevgisi ve onları içine alacak kadar derin ve büyük kalbi vardı.

Hasan Hocaoglu'nun karınca misali çalışkanlığı, centilmenliği, mazbut aile reisliği, iyi hemşehriliği hepimiz için örnek olmak gerekir.

Onun engin insan sevgisinden, iyiliğinden, inceliğinden daha uzun zamanlar ders almak isterdik. Kader rıza göstermedi.

Bu örnek insan, devamlı mesleki çalışmaları yanında hiçbir kalbin dayanamayacağı büyük acılarla karşılaştı son yıllarda..

Böyle duygulu bir insanın bu denli derin acılardan sarsılmış olacağı muhakkaktır.

Kendisinin yüksek ruhuna huzur dua ediyorum. Gençlerimiz için Hasan Hocaoglu değerinde örnek insanlar yetişmesini, adedinin artmasını can-ı gönülden dilerim.

Mekânı cennet olsun..

Ali Rıza CERİD

Solaklık Üstüne

(Altıncı sayfadan devam)

2 — Göz Solaklığı: Görmede sol gözün sağ göze etkin oluşu.

3 — Ayak Solaklığı: Sol bacağın sağ baktan daha güçlü oluşu.

Sosyal Bir Problem Olarak Solaklık: Toplumun takındığı tavır solaklığı sosyal bir problem haline getirmiştir. Özellikle teknik alanda solaklık bir problem olarak karşımıza çıkar. Tüm makineler, iş tezgahları sağ ellerini kullananlara göre düzenlenmiştir. Bu yüzden solaklığın iş hayatına uyumu ve verimli çalışma yapmaları güçleşmektedir.

Solaklığın Düzeltmesinde İleri Sürülen Görüşler: Bazı eğitimciler solaklar için özel okul ya da özel sınıflar açıp, solak öğretmenler tarafından eğitilmesini ileri sürmüşlerdir. Fakat bu fikir ilgi görmemiştir. Bu konu da çocuğun serbest bırakılması fikri daha ağır basmıştır.

Bazıları da çocuğun iki elini de kullanabilecek bir biçimde eğitilmesi gerektiği fikrini ileri sürmüşlerdir. Fakat bu ancak beyinin iki tarafının da aynı anda gelişmesiyle mümkündür. Zorlama yapmak sakıncalıdır.

Bir kısım eğitimciler de, solaklığın "deha" ile yakın ilişkisi olduğunu ileri sürmüşlerdir. Hatta bu konuda şu meşhur solakları, örnek vermişlerdir. Leonardo da Vinci, Charles Chaplin, Voltaire, Michel Ange, Rafael, Paganini, Robert Schumann. Ancak bu fikir de bir fantezi olmaktan öteye gidememiştir. Çünkü milyonlarca dahiden ancak birkaçı solaktır.

SOLAKLIĞIN DÜZELTİLMESİ:

1 — Solaklığın düzeltilmesi işi ancak uzmanların tavsiyelerine göre yapılmalıdır.

2 — Düzeltme yedi yaşından sonra

olmamalıdır. Çünkü çocuklarda bu yaşlarda kol tercihi kesinleşir.

3 — Düzeltme işi ancak altı ay ile üçüncü yaş arasında yapılabilir. Daha önce çocuk bu konuda bir ayırım yapamaz.

Solaklığın Düzeltmesinden Doğabilecek Sakıncalar:

1 — Çocukta bir takım tikler meydana gelebilir.

2 — Dil arızaları görülebilir pepemelik; kekemelik gibi.

3 — Çocuğu beceriksiz yapabilir. Bu durumda olan bir çocuk eline ne alırsa kırar adeta savruk olur.

Çağın dışında yaşayanlar

(Dördüncü sayfadan devam)

ge, o imansızlar çarkı hep dönecektir. Ne iblisçe, ne alçakça bir tuzak değil mi?...

"Çağın dışında yaşayanlar" yerine "Çağın dışında yaşatılanlar" diyebilirdik. Ne var ki, işleri tutanları da çağın dışında yaşayanlardan saydığımız için, birinci terimi kullanmayı daha yerinde gördük.

Öyle görünüyor ki, bu çağın dışında yaşamamanın kötülüklerine daha uzun süre katlanmak zorunda kalacağız. Bütün belirtiler bu yöndedir: "Çağın dışında yaşayanlar"ın kıskırtması... Gene öyle görünüyor ki, "Çağın dışında yaşayanlar"dan önce, kıskırtıcıları eğitmek gerekecektir. Ama, nasıl olacaktır bu? Bu dar boğazları nasıl aşacağız?... İşte çözüm bekleyen en çetin sorun da bu ya....

YABANCI GÖZÜYLE AĞIN:

Ağında Göreve Başlarken

Yazan: Vehbi TİMURÖĞLU

Elâzığımızın en küçük ilçesi, fevkalade bağlık, bahçelik ve aksine olarak o oranda da çarşısında sebze ve meyvesi kıt bulunan bu kasaba ile köy ortası Ağın ilçesine Tapu sicil memuru olarak atanmış ve Eylül ayı ortalarında gelip görevime başlamış bulunuyorum.

Ötedenberi Ağın halkının Türkiye'nin ölçülerine göre okur - yazar sayısının yüzde yüze yaklaşık (% 98) olduğunu, Ağın'ın bol sayıda öğretmen çıkaran bir çevre olduğu söylenirdi. Hatta 60 - 70 yaşında bir yakınım bana "Bizim gençliğimizde, bizim çevrede okuma yazmanın ne demek olduğu bilinmezken, nahiye ve kazamızdaki memurların tümüne yakın bir kısmı Ağınlı idi" demişti. Bizde böylesi bir yerde görev yapmanın huzur verici olacağını düşünerek sevinmiştik.

Gerçektende bu söylenenlerin bir realite olduğunu, göreve başladıktan sonra bizzat gözlemiş bulunurum. Bu günedek dairemde iş yaptıran vatandaşların kadın - erkek mühür kullanan kimseye rastlamadım.

Bu denli kültürlü insanı yoğun olan, geçmişte ve halen bir hayli yüksek dereceli memur yetiştiren bu belde, nasıl olurda bu güne dek böyle köy ile kasaba bozması halinden kurtulamamıştır. İnsan hayatı kırıklığına uğruyor doğrusu.

Ağın dergisi okurlarına, Ağın'ın coğrafi yapısını ve kuruluş tarzını genişcesine anlatmayı gereksiz buluyorum. Zira tahminimde aldanmıyorsam bu derginin okurlarının tümü, Ağınlı veya Ağını yakından tanıyan ve görenler olmalıdır.

Ağın aşağı çarşı, yukarı çarşı diye genel olarak iki mahalle veya çarşıdan meydana gelmiştir. Ağında şimdiye dek bir sağlık ocağı dışında elle tutulur bir devlet hizmeti yapılmamıştır. Elâzığa günlük işleyen bir tek otobüsünden başka (oda posta nakliyatı için günlüktür) araç bulmak olanağı yoktur. Elâzığa gitmek için

asgarî 3 gün öncesinden otobüste yer ayırtmak zorunludur. Ağın - Keban arası 25 kilometrelik kısa bir yol olmasına rağmen bozukluğundan ötürü 1,5 saatte zor katetmektedir.

Devlet dairelerini bir çatı altında topalayacak bir hükümet konağı dahi yoktur. Dairelerin her biri bir başka semtte ya bir kahveden bozma yere ya bir dükkana veya bir ahşap evin bir kaç oracığına sığınmış durumdadır. Meselâ benim kendi dairem olan Tapu Sicil memurluğu 6 tane personeli ile, bir tek gözden ibaret kahve bozması ve halen faal bir kahvehanenin bitişğinde bir yerdedir. İlçe merkezinin Kadastrosu ve çoğu köylerin de Tapu-maları bitmiş olduğundan tüm evraklar tapu dairesine devredilmiştir. Dairedeki yersizlikten ötürü bu evrakların tümü üst üste yığılı kalmaktadır. Müsait bir yer aramakta olup, bir türlü bulamamaktayız. Tabiatıyla bu hal, ile nihai saklanması icapeden kütük, pafta gibi çeşitli evraklarımızın kısa zamanda fersudeleşmelerine sebep olmaktadır. Burada yer gelmişken şunuda belirtiyim, zaten tapu daireleri bağlı bulundukları teşkilâtın üvey evlatları olduklarından bu dairelere hiç bir zaman yeteri kadar demirbaş ödeneği verilmemektedir. Bittabi bu durum masasız, sandalyesiz ve dolapsız kalmak demektir. Bu hale birde yukarıda belirttiğimiz gibi yer darlığında eklenirse durumu varın siz takdir edin.

Dairelerin kimisi aşağıda, kimisi yukarıdadır. İki daire arasında normal bir iş takibi, asgarî bir saatlik zaman almaktadır.

Ağında telefon muhaberesi hiç olanaksız gibidir. Zira en yakın yer olan Elâzığ la dahi en az 5 - saatte ancak görüşme sağlanabilmektedir. Otel, lokanta yoktur. Kasabında et nadir bulunur, bir sebze, meyva diyarı olmasına rağmen en bol za-

Cesurluk sınavı

Hüseyin KABASAKAL

Baharın son ayları, çoğunlukla kurak geçerdi. Gündüzleri sıcak, pırıl pırıl, kızgın bir güneş altında, bitkilerin renkleri solardı. Bazen, dağınık bir kaç bulut kümeciği görünür, ekin sahiplerinin içine umut dolar; sonra ters bir esinti butulları üfler dağıtırdı. Umut kesilir, doğunun tarihsel alışkanlığına baş vurulur, gönüller tanrıya yönelir, onun lutuf ve rahmetine sığınılırdı. Mahallelerde bekçiler, halkı yağmur duasına çağırırlardı. Belirtilen günde büyük bir kafile yollara düşer, önde hoca, etrafında yaşlı dindarlar, arka sıralarda delikanlılar, çocuklar sıralanır, başlar önde, sırtlar kamburlaşmış, kollar çaresizlik anlatan bir sarkıklıkla hareketlidir. Dualar, ilâhiler ve aminlerle Andiri üzerinden Hastek Kalesinin önüne, çaya gidilirdi. Orda dualar ve aminlerle göz yaşı dökülürken, herkes binleri aşan, nohut büyüklüğünde taş parçaları toplarlardı. Bu taşlar okunur, dil ucuyla ıslatılır bir serginin üzerine atılırdı. Sonra tekbirlerle, yeni beyaz bezden yapılmış torbalara doldurulurdu. Kafile gene tertiplenir daha güre, daha tesirli dualar, tekbirler ve aminlerle çakıl dolu torbalarla birlikte çayın kenarında, bilinen bir yere gelinirdi. Burası dar bir düzlüktü. Çay suları uzun bir kaya şeridini yalayarak akar. Taban çok derindir. Kayaların altında korkunç mağaralar bulunduğu söylenir, Suyun rengi koyu yosun yeşil görünür. İki delikanlı soyunur ve suya girerler. Okunmuş çakıl torbaları yanık ilâhilerin ağlatıcı

ahenkleri altında, ihtimamla ağır ağır getirilir, su içinde bekleyen delikanlılara teslim edilirdi. İki dalgıç huşu ile dua okuyarak ağır torbaları kucaklar ve sesizce suya dalarlardı. Biraz sonra suyun yüzüne fırlar, nefeslerini tazeler başlarını gururla sallayarak o korkunç mağaranın, suların sürükleyemeyeceği derin köşesine, emanetlerin yerleştirildiğini ifade ederlerdi.

Tabiatın zulümünden bizar, içi yanık insanlar, başlarını göklerin sonsuz boşluklarına kaldırarak, son dualarını okur, aminler yağdırır, yorgun, halsiz, perişan adımlarla geri dönerlerdi. Bazı tesadüfler dışında hemen hemen daima bu yorgunluklar boşa gider, Tabiat kanunlarının katı, zalim düzeni değişmezdi.

Bu defa, daha masum, daha günahsız ve allaha daha yakın olduklarına inanan kadınlar ortaya düşer, allah rızası için genç yaşlı çoluk çocuk bütün hemeinslerini yağmur duasına çağırırlardı. Belirtilen gün ve satta ki dairma akşam namazından sonra büyük ve muhteşem bir kalabalık dua yerinde toplanırdı. Burası genellikle Hekâmat tepesinin önünde, Dabaz taşı etrafındaki düzlüktü.

O gece de yanı yerde toplanıldı. Beyaz örtüleri altında mistik bir inançla kuru toprağa yapışmış, kendisini allahının merhametine terketmiş dindar kadınların, alaca karalıktaki ve ötede simsiyah korkunç mezar tümseklerinin sınırları yanındaki halleri, inasana korku ve dehşet-

manında bile istenilen zamanda istenilen sebze ve meyveyi temin etmek mümkün değildir.

Kısaca söylemek gerekirse Ağın, Ağında görev yapan memurlar için tam anlamıyla bir mahrumiyet diyarıdır. Zira yukarıdanberi anlattığımız yoklukların acısını memurlar çekmektedirler. Çünkü yerli halk kendi üretip, yiyor.

Doğu Anadolumuzun genellikle alın yazısının bu olduğunu biliyoruz. Fakat Ağın'da çekilen, varlık içinde yokluktur. Çünkü Ağınlılar gerek içindekiler ve gerekse dışarda bulunan kişiler isterlerse elele bu şirin kasabalarını bu acınacak durumdan her bakımdan kurtarmaya yetenekleri olduğu kanısında olduğumuzu bilhassa belirtmek isteriz. Saygılarımızla.

le karışık hürmet, takdir ve merhamet duyguları veriyordu. Genç, itikadı sağlam, yanık sesli bir hanım yağmur duasını okuyordu. Bu duaları ezberlemiştik. Hep bir ağızdan ve canı gönülden Hocaya katılıyorduk: Allahümme esginen gayseu mugisa, Henian merian meria... Allahümme âcilen gayri acil..... ve gökleri titreten inançlı aminler.. Dua böylece uzayıp giderken biz akran çocuklar esnemeğe başladılar. Birbirimizi dürterek işaretledik.. Teker teker dua yerini terkettik.

Mezarlık başındaki yol çatağında toplanarak şuradan buradan konuşmağa başladık. Yer, mezarlık olduğuna göre söz hemencecik, hortlak, cin, peri, al karısı, mezarların sırları üzerine kaymıştı. Sonra korkusuzluk yarışı başladı.. Allaha şükür hepimiz cesurduk(!) cin, peri, hortlak v.s. vız gelirdi bize.. "Ne? palavra mı?.. senden beste (bahse) girerim, var mısın?.. Varım ya!..

senin alnını karışlarım.. Ben de senin.. hadi görelim.. nesine?.." gibi çocukça tartışmalardan sonra ben: "Cesurum... ne belledin" diye şöyle bir kabardım. Hepsi sustular... birbirlerine baktılar... Selâmlı gilin Hakkı "pekiy.. öyleyse".. dedi. madem cesursun dinle.. şu, yazıya giden yolu görüyorsun ya o tarafa doğru, yalnız gideceksin... Çukur bağın köşesinden geri döneceksin.. kabul mu? diğer arkadaşlar: "yağmamı var, iki adım gidemez.. her taraf al karısı dolu" diyerekbeni tahrik ediyorlardı.

Bahis sonucu, kararlaştırıldı: onların dedikleri yere korkmadan gider, dönersen beni evimize kadar sırtlarında taşıyacaktı. Korkar döne;sem, bahisciyevine taşıyacaktım. Bunlar konuşulurken korkunun damarları kurutan titreme içimde başlamış, pişman olmuştum. Fakat beri taraftan, çocukluğuno apdalca gururu da, ileri doğru itiyordu... uyur gezer şursuzluğu ile ilerledim.. arkadaşlar çok zalim idiler. Hiçbiri geri dön demiyordu.. kulaklarımda insafsız gülüşmelerin ve amin seslerinin uğultusu; gözlerimde, dalgalanan bir karama vardı. arkamdan bağıyorlardı: Haydi yürü, erkeksen geri

dönme." geri dönmeceyecektim. "Tabii erkeğim." "işte gigigidiyorum"...

Zoraki göğsümü şişirdim, başımı kaldırdım, kaz adımları ile yürüyordum.

Kafam donmuştu.. dişlerim birbirine çarpıyor vücudum dayanılmaz bir ağrı ile katlaşıyordu.. Yolum iki yanında uzanan çalılardan hıştırlar duyuyordum. İçimden bir ses "geri dön" diye sesleniyor ve dönmek istiyorum, fakat ayaklarım bu emre uymuyordu.

Ümitsizlikle, bazan arkaya bakıyor birinin koşup beni kurtarmasını umuyordum. Gelen yoktu. Bu nefis mücadelesi ile yolu yarılarmıştım.. "Sen essahtan cesursun be... dayan şunun şurasında ne kaldı" diyordum. Bir an olduğum yerde çivilendim. Yolum, kül rengi şeridini dikine kesen, karşıdan karşıya ağır ağır kayan bir hayalet gördüm. Bağırarak istedim nefesim durmuş gibi bağıramadım. Gözlerimin dalgali aynasında gittikçe büyüyen ve bana doğru yönelen korkunç bir yaratık görüyordum. Arka bacakları daha kalın ve uzundu. Kafası kısık ve yuvarlağı.. Ağzı, bu yuvarlak kafanın ortasını kaplamış görünüyordu. Yılan ısılığına benzeyen bir ses çıkarıyordu.. Bende şuur ölmüş, nefis savunması güdüsü canlanmıştı.. Bir kaplan gibi canavarın üstüne atıldım. Parmaklarım gırtlakını buldu.. aramızda korkunç bir boğuşma başlamıştı. Yolum tozları içinde yuvarlanıyorduk. Parmaklarımın gevşediği anlarda, Canavarın boğulma hırıltıları duyuluyor, bir insan gibi bağılıyor, imdat istemeğe başlıyordu.. Bu korkunç mücadele ne kadar sürdü bilmiyorum, arkadaşlar koşuştular bizi ayırdılar. Tek nefestik. Aklım başıma geldiğinde; danışıklı bir tertibe kurban gittiğimizi öğrenmiştim.. Canavar sandığım, Hozakburu Necmettin idi.

Zalim Komedi, cesaret pazarlığı sırasında hazırlanmış ve sahneye konmuştu. Çok uzaklarda kalmış bu hatırayı ne zaman düşünsem tüylerim ürperir, içim burkulur. Şimdiki çocuklar, temenni ederim ki, böyle korkunç tehlikeli oyunlar oynamasınlar.

ABONE ADRESLERİ

27 — Soner BİLGİN
Etibank Akköprü Trafo İstasyonu Loj-
manları Yenimahalle — ANKARA

47 — Dr. Tefik ÖZBEY
Devlet Hastahanesi Başhekimisi
— ESKİŞEHİR —

82 — Zeki GÜVEN
Farabi Sokağı Güven Ap. No: 42/11
ÇANKAYA — ANKARA

94 — Zafer GENÇAYDIN
Atatürk İlköğretmen Okulu Resim ve Sa-
nat Tarihi Öğretmeni
HASANOĞLAN — ANKARA

186 — D. Hüsnü POYRAZ
Ticaret Bakanlığı Teşkilâtlandırma Genel
Müdür Yardımcısı — ANKARA —

187 — Mustafa GÜRSEL
Sınanağa Mahallesi Hattat İzzet Sokağı
Yeni açılan Yol No: 1/1
FATİH — İSTANBUL

188 — Münir YURTÇU
İpraş P.K. 80
TÜTÜNÇİFTLİK — İZMİR

189 — Behram UÇKUNKAYA
Milli Eğitim Bakanlığı Test ve Araştırma
Bürosu BEŞEVLER — ANKARA

190 — Necmiye TÜRKER
Duvarıdibi Azim Ap. No: 194/13
KEÇİÖREN — ANKARA

191 — Rasim NIKSARLI
Şeker Teknolojisi Araştırma Enstitüsü E-
lektrik Yük. Mühendisi
ETİMESGUT — ANKARA

192 — Hasan ALGÜL
Kaletepe Mahallesi 112. Sokak No: 9
— KIRIKKALE —

193 — Nevzat FIRAT
T.C. Ziraat Bankası Veznedarı
— ELMADAĞI — ANKARA

194 — Nusret GÜNAY
O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi
— ANKARA —

195 — Kemal BAYTAŞ
Güvenevleri Güvenlik Sokağı No: 80/9
KAVAKLIDERE — ANKARA

196 — Fikret TAYAZ
P.T.T. Genel Müdürlüğü Personel Dairesi
— ANKARA —

197 — Ali İŞTAR
Kuyubaşı Dur. Kızlar Pınarı Cad. No: 93
KEÇİÖREN — ANKARA

198 — Turgut SÖNMEZ
Cemal Gürsel Cad. Geçit Sk. No: 20/2
— ANKARA —

199 — Şemsi ÖZER
Fındıkzade Şair Mehmet Emin Sokağı Ka-
yakardeşler AP. No: 22/10
TOPKAPI — İSTANBUL

200 — Nevzat ASYALI
Institut Für Tierphysiologie und Tierer-
nahrung

(34) Göttingen
Nikolausberger Weg 76
— DEUTSCHLAND —

Kenet Emlak Ticaret Bürosu

**Hemşehrilerine hizmet
etmekten şeref duyar.**

Ankara - İstanbul'da gayrimenkul
almak isteyenlere istenilen bedel
ve şartlarla apartman, villa, arsa,
çiftlik, daire temin olunur.

**ADRES : Bedrettin Gençosmanoğlu Selânik Cad.
Tokay İşhanı 6 - 25 Telefon: 12 80 99
Kızılay — Ankara**